

Helsingfors

Läsfrämjande arbete i Helsingfors

Del 2 –
Information om läsfrämjande arbete
och exempel på verksamhet

Helsingfors

Tiotal yrkespersoner inom Helsingfors stads olika sektorer och affärsverk har varit med och utarbetat publikationen Läsförfrämjande arbete i Helsingfors. Publikationen har tagits fram med hjälp av finansiering från Utbildningsstyrelsens program för läskunnighet. Ett varmt tack för samarbetet!

Projektgrupp för publikationen:

Antti Aaltonen, Kiia Hakkala, Johanna Karlsson, Markus Korhonen, Monica Lindberg, Mari Luolamaa, Emma-Lotta Tynkkynen

Utgivare: Helsingfors stad, Fostrans- och utbildningssektorn

Layout: KMG Turku

Tryck: Grano Oy

Illustrationer: Lille Santanen

Fotografier: Helsingfors stad

Läsfrämjande arbete i Helsingfors

Del 2 – Information om läsfrämjande arbete och exempel på verksamhet

Innehåll

Information om de olika delområdena i det läsfrämjande arbetet i Helsingfors	4
Information om fostrans- och utbildningssektorn	5
Information om bibliotekstjänsterna	10
Information om mödra- och barnrådgivningen	12
Information om andra sektorer och affärsverk	13
Slutsatser	15
Exempel på läsfrämjande arbete	16
Bibliotek, fostran och utbildning, kultur:	
Kvällssagobokhyllan inspirerar familjer att läsa tillsammans	18
Bibliotekets uppskattade samarbete med läroanstalter	20
Flerspråkigt och språkligt medvetet läsfrämjande arbete bland barn och unga på biblioteken i det östra området	22
Lekfullt, men på fullt allvar! – Multiprofessionellt främjande av läsning, kreativitet och lek inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken	24
Fostran och utbildning:	
Stärkta färdigheter i finska och läskunnighet på daghem med hjälp av behovsbaserad finansiering	26
Grundskolornas planer ger iver och systematik i det läsfrämjande arbetet	28
Läsfrämjande arbete på yrkesinstitutet Stadin AO	30
Biblioteket:	
Områdets invånare är med och förnyar Malmgårds bibliotek	32
Bibliotekens framväxande läsecirkelverksamhet intresserar nya målgrupper	34
Helsingfors och Vanda stadsbibliotek främjar läsning bland fångar	36
Mödra- och familjerådgivningen:	
Läsgåvan är en hit på Helsingfors rådgivningsbyråer	38
Ungdomstjänsterna:	
Pionjär inom stärkande av AI-läskunnighet inom ungdomstjänsterna	40
Sysselsättningstjänsterna:	
Hänvisning av icke läs- och skrivkunniga invandrare som flyttar till Helsingfors till utbildning och samarbete med utbildare	42
Hela staden:	
Främjande av läsfrämjande arbete i stadens egna dokument	44
Källor	47

Information om de olika delområdena i det läsfrämjande arbetet i Helsingfors

I Finland finns nationell och lokal forsknings-, statistik- och utvärderingsinformation om läskunnighet och relaterade fenomen. De flesta studier och utredningar görs i kontexten fostran, utbildning och lärande. Även andra vetenskapsområden, såsom psykologi, biblioteks- och informationsbranschen eller social- och samhällsvetenskaper, producerar många olika slag av information om läsning och relaterade fenomen.

De senaste internationella undersökningarna av lärresultat (PIRLS 2021 och PISA 2022) visar att läskunnigheten sjunker, att skillnaderna i läskunnigheten ökar och att den ärvs i allt högre grad. Samma fenomen kan även observeras i många andra OECD-länder. Läsvanorna förändras också snabbt¹, läsningen på fritiden minskar² och attityderna till läsning polariseras.³ Mer information om situationen i Finland finns i Utbildningsstyrelsens nationella läskunnighetsstrategi 2030, de internationella undersökningarna av lärresultat (PISA, PIRLS och PIAAC) eller utvärderingsrapporter utgivna av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) – i den här publikationen fokuserar vi särskilt på information i Helsingfors stads kontext.

Helsingfors använder olika slag av statistik, informationsresurser och utvärderingar som berör olika delområden av det läsfrämjande arbetet. Härnäst berättar vi i allmänna ordalag vad man vet om läsning eller läsfrämjande arbete inom olika sektorer och hurdant material som finns att tillgå. Beskrivningarna hjälper oss att reflektera över hurdana data som kan användas, tolkas och analyseras framöver när man granskar fenomen kopplade till temat.

I bästa fall kan informationen stödja planeringen och riktandet av det läsfrämjande arbetet, och information från olika material kan användas som stöd för ledningen, planeringen och resurstilldelningen. Sammanställningen hjälper oss också att se vilka av det läsfrämjande arbetets delområden det finns kvantitativ eller kvalitativ information om. Även om flera aktörer från olika sektorer har lämnat information till den här sammanställningen, är beskrivningen absolut inte uttömmande utan gäller bara vissa aktörer som utför läsfrämjande arbete inom staden.

Information om fostrans- och utbildningssektorn

Inom fostrans- och utbildningssektorn finns stora mängder av olika slags information om såväl individers som olika grupper (t.ex. klass, skola, område) läskunnighet och läsande. Det finns också information om olika slags verksamhet kring läsfrämjande arbete. Den information och det material som samlas inom sektorn varierar från mätningar av en eller flera delfärdigheter inom läskunnighet till användningsgraden för olika tjänster som stöder läsning. Det är i huvudsak läroanstaltens personal som får en bild av elevernas och gruppernas nivå av läskunnighet, men en del information är också tillgänglig på områdesnivå och hela stadens nivå.

Information om enskilda elevers läskunnighet och stödbehov är naturligtvis sekretessbelagd, och den är avsedd för familjernas och yrkespersonernas bruk. Det finns dock en del mer omfattande anonymiserade informationsmaterial och andra offentliga data kring läskunnighet och läsning.

Information om nivån av läskunnighet

Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen

Småbarnspedagogikens och förskoleundervisningens mål är inte direkt att lära barnen läsa, utan att stärka utvecklingen av barnens språkliga förmågor och färdigheter.⁴ De mål som ställts upp för verksamheten och för undervisnings- och fostringspersonalens arbete står i centrum för utvärderingen av småbarnspedagogiken. Planering och utvärdering av en verksamhet som är meningsfull för barnens lärande och utveckling kräver dock även uppföljning av barnens språkliga utveckling, språkliga färdigheter och läskunnighet.

I uppföljningen av det läsfrämjande arbetet inom småbarnspedagogiken är enhetens verksamhetsplan och gruppens pedagogiska plan viktiga verktyg. Med hjälp av dem planerar man på daghemmen verksamhet enligt barngruppens behov och utvärderar om verksamheten har varit me-

ningsfull med tanke på målen och barnens lärande. Genomförandet av verksamhetsplanerna granskas på stadens nivå i auditeringar vartannat år.

Andra material används också för uppföljning och utvärdering. Enligt Helsingfors läroplaner för förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken används SpråkPeda-verktyget för att planera och utvärdera en språkligt medveten lärmiljö och verksamhet. SpråkPeda-verktyget används också för att följa upp flerspråkiga barns språkkunskaper och för att överföra information till den grundläggande utbildningen. Det digitala kvalitetsutvärderingssystemet för småbarnspedagogiken (VALSSI) används på Helsingfors daghem. Ett av utvärderingsverktygets delområden anknyter till ömsesidigt och språkligt samspel (bl.a. att använda språket och uttrycka sig i ord), och man har samlat in information om detta från Helsingfors daghem. Enligt utvärderingen hör närvaron och bemötandet av barnen till personalens styrkor. Barnens aktiva deltagande i mångsidigt skapande av berättelser och texter är ett delområde som kan utvecklas. Man kan också få information om småbarnspedagogikens kvalitet och delområdena i det läsfrämjande arbetet genom nationella utvärderingar.

Även om olika slags material och metoder för att utveckla de språkliga färdigheterna och stödja färdigheterna för läsning används mycket i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, ger den information som samlas in inte anordnaren av verksamheten en omfattande eller enhetlig bild av barnens språkkunskaper eller färdigheter för läskunnighet. Inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen samlar man i första hand in information för att utveckla verksamheten och främja barnens välbefinnande och lärande, vilket gagnar barnen, lärarna, andra yrkespersoner och vårdnadshavarna.

Den grundläggande utbildningen

Information om nivån av läskunnighet finns att tillgå särskilt inom den grundläggande utbildningen. Inom fostrans- och utbildningssektorn

utvärderas behoven av stöd för läskunnigheten varje år i de fastställda årskurserna 3 och 7. Om skolorna vill kan de också göra utvärderingar i andra årskurser. I utvärderingarna används Åbo universitets test FUNA-RW (Reading and writing).⁵ FUNA är framför allt ett verktyg för lärare och skolor, men det samlar också in data på kommunnivå. År 2025 deltog omkring 11 000 elever i Helsingfors stads skolor i utvärderingarna, så respondentantalet och materialen är omfattande.

Trots de stora samplen är FUNA-resultaten inte heltäckande. Olika elever deltar i de enskilda mätningarna varje år, uppgiftstyperna uppdateras och exempelvis elever som redan har ett känt stödbehov kan uteslutas från utvärderingen av pedagogiska skäl. FUNA-utvärderingen mäter inte läskunnigheten som helhet, utan vissa delfärdigheter i den. Därför är informationen från FUNA-verktyget ungefärlig och ger inte exakt information om läskunnighetsnivån i någon åldersklass, särskilt i förhållande till läroplanens mångsidiga mål för läskunnighet.

Utifrån FUNA-utvärderingarna (2023–2025) kan man ändå dra vissa slutsatser om tredje- och sjunde- och klassernas läskunnighet i Helsingfors. FUNA:s referensmaterial, som resultaten från Helsingfors jämförs med, samlas in från många stora städer, så det kan anses vara tillräckligt omfattande för att göra jämförelser.

- Tredje- och sjunde- och klasserna i Helsingfors behärskar i genomsnitt grundläggande läsfärdigheter på samma nivå som samma åldersklasser i övriga Finland.
- Flickornas resultat är bättre än pojkarnas i både årskurs 3 och årskurs 7.
- Man kan se skillnader mellan skolor och områden. Vårdnadshavarnas socioekonomiska bakgrund samt elevernas stödbehov och främmande språk som modersmål påverkar resultaten.
- Det finns stora variationer inom grupper (t.ex. kön, personer med främmande språk som modersmål), och ett svagt resultat förklaras inte av någon enskild faktor (t.ex. kön, ett främmande språk som modersmål).

Inom fostrans- och utbildningssektorn finns stora mängder av olika slags information om såväl individers som olika grupperns läskunnighet och läsande.

I våra FUNA-mätningar kan vi se precis samma trender för läskunnighetens del som nationellt. I utredningar som gjorts av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) presterar barn i Helsingfors till exempel i genomsnitt på samma nivå som referensmaterialet, flickor klarar sig i genomsnitt bättre än pojkar, det finns skillnader mellan skolor, ingen enskild bakgrundsfaktor förklarar bättre eller sämre resultat och elevens bakgrund återspeglas mer än tidigare i resultaten. Det är dock värt att notera att personer med främmande språk som modersmål i genomsnitt klarar sig klart sämre i utvärderingarna jämfört med dem som har finska eller svenska som modersmål.

Förutom FUNA-utvärderingarna använder den grundläggande utbildningen tester och redskap i pappersform (bl.a. ALLU-testet, Luenpa- och Opinpa-böckerna) och digital form (t.ex. det digitala ALLU-testet, Lukuseula, Digilukiseula) som har anskaffats centraliserat av sektorn eller av skolorna själva. Dessa ger information om nivån på elevernas läskunnighet till skolornas personal, eleverna och eventuellt vårdnadshavarna, men inte till utbildningsanordnaren.

Helsingfors stads grundskolor deltar aktivt i NCU:s nationella utvärderingar av lärresultat (bl.a. den longitudinella utvärderingen av lärresultaten), där man mäter lärandet i modersmål och litteratur, och därmed i vissa delområden av läskunnighet. I dessa utvärderingar deltar alltid en del av de finsk- och svenskspråkiga skolorna (t.ex. 11 av stadens skolor i utvärderingen för sjätteklassare 2024), det vill säga bara ett litet urval av stadens grundskolor. Därför kan resultaten i utvärderingarna inte direkt generaliseras till alla Helsingfors skolor, även om man till samplet väljer skolor från mångsidiga områden i fråga om demografiska faktorer.

Den information som utvärderingarna ger gagnar de skolor som deltar och den aktör som ordnar utvärderingarna. Stadens sampel kan också ge användbar information till ledningen för fostrans- och utbildningssektorn eller till dem som arbetar med planering och utveckling som stöd för exempelvis olika utvecklingsprojekt, utbildningar eller annat behovsbaserat riktande av resurser.

Även internationella utvärderingar av lärresultat, såsom PISA- och PIRLS-undersökningarna, ger information som baserar sig på sampel. Slumpmässigt utvalda Helsingforsskolor deltar alltid i dessa utvärderingar. Helsingfors försöker numera få tillgång till sina egna resultat exempelvis från PISA-utvärderingarna (som mäter niondeklassarnas kunskaper i slutbedömningsskedet), vilket till exempel möjliggör jämförelse med de nationella resultaten.

Vi får också information om vitsorden i grundskolorna och hur de utvecklas för olika läroämnens del, men vitsorden i exempelvis modersmål och litteratur berättar inte entydigt om läskunnigheten. Vitsordet för ett läroämne sätts utifrån många målområden, och eftersom det ingår en kompensationsprincip mellan olika målområden kan man inte dra slutsatser om läskunnigheten utifrån vitsorden. Det har också visat sig att väldigt olika kunskaper kan ge samma vitsord i Finland⁶, vilket gör det ännu svårare att tolka vitsorden i läroämnet modersmål och litteratur i förhållande till läskunnigheten.

Andra stadiet och den fria bildningen

På andra stadiet görs inte lika omfattande utvärderingar av lärresultat som i den grundläggande utbildningen. I gymnasiet kan man följa med hur vitsorden i modersmål och litteratur utvecklas i studentskrivningarna, men de beskriver inte alltid läskunnigheten specifikt. Helsingfors gymnasier

kan också screena nivån på de studerandes språkkunskaper och läskunnighet till exempel med verktyget Digilukiseula, som utvecklats av Niilo Mäki Instituutti, men mer omfattande stadsspecifik information om läskunnighetsnivån hos dem som deltar i stadens gymnasieutbildning finns inte. Gymnasierna och andra läroanstalter får också information från enkäten Hälsa i skolan om hur stora svårigheter de studerande enligt egen uppfattning har med att göra uppgifter där de ska läsa eller skriva.

I NCU:s uppföljande utvärdering Från den grundläggande utbildningen till studentexamen granskas hur kunskaperna hos elever i årskurs 9 förutser deras val av studentprov och deras framgång i studentproven. I gymnasieutbildningen i Helsingfors får man stadsspecifik information om det här vid årsskiftet 2026–2027.

Situationen ser ganska likadan ut på yrkesinstitutet Stadin AO, där det bland de studerande finns såväl läropliktiga som vuxna, som utgör majoriteten av de studerande. På yrkesinstitutet Stadin AO är Digilukiseula det verktyg för utvärdering av läskunnigheten som används mest. Med det kan man i synnerhet sålla fram studerande som gynnas av stöd för läsningen. Digilukiseula används olika mycket och för olika grupper av studerande under olika år, och datamaterial samlas inte in centraliserat för utbildningsanordnaren. Utvärderingarna gagnar i första hand de studerande och deras lärare samt eventuellt läroanstaltens chefer när de ska fördela resurser.

Till de vuxna som deltar direkt i fostrans- och utbildningssektorns tjänster hör exempelvis yrkesinstitutet Stadin AO:s studerande, studerande vid vuxengymnasier och i den grundläggande utbildningen för vuxna samt studerande inom den fria bildningen. Nivån på de vuxenstuderandes läskunnighet kan screenas eller utvärderas som en del av studierna eller kurserna, om det är fråga om till exempel en språkkurs för nybörjare eller om informationen behövs för något annat ändamål. Fostrans- och utbildningssektorns läsfrämjande arbete bland vuxna berör en liten andel av de vuxna i Helsingfors, och sektorn samlar inte in information om läskunnighetsnivån i denna grupp i

År 2025 deltog totalt omkring 800 personer i utbildningar på temat läskunnighet.

någon större utsträckning. Man kan få indikationer på nivån av läskunnighet hos vuxna exempelvis genom PIAAC-undersökningen eller Statistikcentralens material. Det kunde vara fruktbart att framöver granska resultaten från Helsingfors i dessa material noggrannare, om det är möjligt att få ut stadsspecifikt material. På andra stadiet och i den fria bildningen samlar man in läroanstaltsspecifik information om läskunnigheten i olika grupper, till exempel vuxna med invandrarbakgrund, exempelvis genom grundläggande utbildning för vuxna eller kurser i läs- och skrivkunighet.

Övrig information

Förutom nivån av läskunnighet samlar sektorn in mycket annan information om det läsfrämjande arbetet genom exempelvis utbildningar och evenemang, användningen av digitala tjänster eller forsknings- och utvecklingsarbete.

Antalet fortbildningar på temat läskunnighet som ordnas inom sektorn och antalet deltagare i dem följs upp årligen. År 2025 deltog totalt omkring 800 personer i utbildningar på temat läskunnighet. I de utbildningar som ordnas av sektorns utvecklingstjänster och som i regel är öppna för alla deltog år 2025 totalt omkring 5 400 personer.

Läroanstalterna ordnar många utbildningar (bl.a. utvecklingsdagar, fortbildningar för lärare, pedagogiska träffar) på egen hand. Sådana utbildningar för områden, team eller arbetsgemenskaper anknyter till fokusområdena för kompetensutveckling på stadens nivå. Ett av fokusområdena under den här strategiperioden är att stärka kärnkunskaper

och -färdigheter. Det finns dock ingen exakt statistik om enheternas egna utbildningar och deras innehåll. Anordnarna av fritt bildningsarbete Työväenopisto (Työvis) och Arbetarinstitutet (Arbis) ordnar också varje år ett mycket stort antal olika öppna evenemang kring läsning och litteratur, vars antal och deltagare följs upp.

I Finlandsmodellen för hobbyverksamhet ordnas olika hobbyer för att främja läskunnighet (bl.a. litteraturhobby, ordkonst, tecknade serier, teater osv.) för barn och unga i årskurs 3–9 som en del av den grundläggande utbildningens fritidstjänster. Finlandsmodellen för hobbyverksamhet samlar regelbundet in information om barnens och ungdomarnas hobbyönskemål, och urvalet av hobbyer baserar sig på dessa önskemål. På detta sätt får man information om barnens och ungdomarnas egna hobbyönskemål kring temat – många barn och unga i Helsingfors önskar sig hobbyer som främjar läskunnighet varje år, och antalet deltagare i hobbygrupperna följs upp regelbundet.

Antalet användare av vissa digitala tjänster inom sektorn kan följas upp. En av dem är e- och ljudbokstjänsten Polyfino, som används i förskole- och nybörjarundervisningen i Helsingfors. För nybörjarundervisningens del kan man följa användningsgraden på skol-, områdes- eller stadsnivå genom tjänsteleverantörens datastudio. För förskoleundervisningen finns information om hela stadens nivå om antalet aktiva användare och antalet böcker som öppnats genom tjänsten. Den här typen av information hjälper oss att kontrollera om den resurs som riktas till det läsfrämjande arbetet (här de årliga licensavgifterna) går till en tjänst som verkligen används och upplevs vara till nytta. Tjänsten Polyfino används flitigt i Helsingfors: under 2025 öppnades mer än 200 000 böcker i tjänsten inom förskole- och nybörjarundervisningen.

Det finns också många andra material som ger information om det läsfrämjande arbetet inom sektorn, såsom kvalitetsutvärderingar, enkäter, innehållet i läsårsplanerna, uppföljning av genomförandet av strategiska mål som anknyter till temat, statistikmaterial om deltagandet i Kulturstigens tjänster för att inspirera till läsning och mängden evenemang eller studier som anknyter till

temat vid olika läroanstalter. Vi kan också följa upp räckvidden för intern och extern kommunikation kring läskunnighetsteman och att vi regelbundet och strategiskt kommunicerar om temat i våra olika kanaler.

Forsknings- och utvecklingssamarbete med universitet och forskningsinstitutioner ger sektorn värdefull information om läskunnighet. FUNA-utvärderingen för behov av stöd för läskunnigheten, som beskrivs ovan, grundar sig på ett avtal om långsiktigt forsknings- och utvecklingssamarbete med Åbo universitet. Tillsammans med Helsingfors universitets centrum för utbildningsevaluering utvecklas verktyget VALU, som ska stödja utvärderingen av den ämnesområdesspecifika läskunnigheten hos elever som går från förberedande undervisning till den grundläggande utbildningen. Dessutom pågår forskningsprojekt tillsammans med flaggskeppskonsortiet EDUCA som leds av Jyväskylän universitet: bland annat interventioner inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen som riktar behovsbaserad finansiering till undervisning i läskunnighet samt undersökningen Lukuportti som mäter läsvanorna i familjer.

Genom rekrytering och med metoder för att locka och hålla kvar personal kan man bidra till en högklassig undervisning i och inläring av läskunnighet. Det är viktigt att fostrans- och utbildningssektorns HR-tjänster hela tiden följer med tillgången på behörig personal. Sektorn behöver arbeta långsiktigt för att förbättra tillgången på behöriga S2-lärare, klasslärare och lärare i modersmål och litteratur samt hålla kvar dem.

Sektorn samlar också in information om utvecklingsverksamhet, såsom projekt och utvecklingslärarnas arbete. Genom den får vi information till exempel om personalens önskemål och behov gällande utbildning. Vi kan identifiera personal och aktörer med ett väl utvecklat läsfrämjande arbete, som kan dela med sig av sin kompetens och visa modell för andra genom sitt arbete. Inom sektorn produceras också många interna rapporter och utredningar om läsfrämjande arbete som expertarbete, och dessa används i planering, fortbildning, ledning och rapportering.

Information om bibliotekstjänsterna

Inom bibliotekstjänsterna finns många slag av information om bland annat användningen av biblioteket, bibliotekets tjänster och evenemang som ordnas på biblioteket. Man kan inte dra slutsatser om exempelvis nivån av läskunnighet bland stadsborna utifrån det tillgängliga informationsmaterialet i sig, men man kan använda det för att se hur många människor staden når genom litteraturen. Statistiken och informationen hjälper oss att bedöma hur biblioteket uppfyller en av sina huvuduppgifter: att främja läskunnighet bland alla invånare.

Lånestatistiken ger en bild av hur många böcker som lånas på biblioteken. I materialet kan man också skilja mellan barn- och ungdomslitteratur och så kallad vuxenlitteratur i antalet lån. Man kan också granska statistiken i fråga om olika genrer och språk. Lånestatistiken ger också trenddata, som gör det möjligt att till exempel jämföra antalet lån under olika år. Man kan också jämföra statistiken för olika områden och bibliotek, och på så sätt få information om hurdant material som cirkulerar eller inte cirkulerar i ett visst område. En utmaning med lånestatistiken är att man genom den inte får veta hur stor andel av de lånade verken som verkligen blivit lästa. Man bör också komma ihåg att man numera kan låna många olika slags material med ett bibliotekskort – inte bara böcker.

I bibliotekets databas framgår hur många Helsingforsbor som har bibliotekskort och om de använder dem. Bibliotekskorten delas in i kort för vuxna och för barn. I databasen kan man också se antalet som använt sitt bibliotekskort för att låna under det senaste året samt deras åldersklass och kön. Genom att separat begära informationen kan man också genom statistiken ta reda på antalet kort som skaffats för grupper (t.ex. en lärares klass eller en daghemsgrupp) och deras användare enligt kontaktspråk (finska, svenska, engelska).

Biblioteket anordnar många evenemang som berör läsning och litteratur. Till de evenemang som direkt berör litteratur hör till exempel läsecirklar och

författarbesök samt sago- och ramsstunder för barn och familjer. Varje år ordnas också många olika slags evenemang kring litteratur och läsning för barn och unga runtom i staden. Evenemang är ett sätt att främja läsning särskilt bland den vuxna befolkningen, och i bibliotekets statistik kan man se antalet evenemang som ordnats och hur många som deltagit i dem. År 2025 ordnades till exempel fler än 350 olika läsecirkelevenemang för vuxna och nästan 2 800 personer deltog i dem. Det går inte att närmare specificera vilka personer som deltar i evenemangen (t.ex. ålder, kön, språk osv.), eftersom sådan information inte samlas in vid offentliga evenemang som är öppna för alla.

Många andra typer av statistik som samlas in nationellt kan jämföras mellan olika städer, vilket ger fingervisningar om hurdant läsfrämjande arbete som utförs på biblioteken i Helsingfors i förhållande till övriga Finland. Till den statistik som samlas in hör bland annat antalet verksamhetsställen och lokaler, öppettider, samlingarnas omfattning eller antalet årliga inköp.

Kompetent personal har en nyckelroll i det läsfrämjande arbetet, och personalens deltagande i utbildningar följs upp. Stadsbiblioteket fastställer varje år fokusområden för personalens kompetensutveckling. Ett fokusområde för 2026 är att stärka kompetensen inom läsningskultur och läsfrämjande arbete. Fram till mars 2026 hade omkring 200 biblioteksanställda deltagit i utbildningar om ämnet. Man bör dock notera att samma personer kan ha deltagit i flera utbildningar. Kompetens inom läsfrämjande arbete utvecklas förutom genom formella utbildningar även till exempel genom att man lär sig av kollegor.

Samarbete med fostrans- och utbildningssektorn

Biblioteket och fostrans- och utbildningssektorn har ett samarbetsavtal som fastslår vilka tjänster biblioteket ska tillhandahålla för den grundläggande utbildningen och som tryggar resurserna för dem. För närvarande ordnar biblioteket ett

besök på det lokala biblioteket för alla stadens klasser i årskurs ett och boktips för alla tredje- och sjundeklassare. Läsåret 2025–2026 har också en biblioteksstund för femteklassare lagts till i tjänsteutbudet. Dessa är de minimitjänster som biblioteket har åtagit sig att tillhandahålla för stadens grundläggande utbildning varje år, och genom vilka biblioteket deltar i alla skolors läsfrämjande arbete. Ett mål för samarbetet är också att få barnen och ungdomarna att använda biblioteken. För övriga årskurser ordnas boktips och andra evenemang i enlighet med bibliotekets resurser. Alla skolklasser erbjuds också exempelvis bokpaketstjänster, genom vilka läraren kan beställa en färdig samling böcker om ett önskat tema till sin klass. Läsåret 2024–2025 beställdes över 800 bokpaket.

Samarbetet mellan biblioteket och den grundläggande utbildningen ger mycket värdefull information: hur många evenemang för skolklasser som ordnas i hela staden och hur många grundskolor och klasser som deltar i dem. Läsåret 2024–2025 nådde Helsingfors bibliotek exempelvis över 27 000 grundskolelever. Den omfattande årliga responsen från lärare i grundskolan om evenemangen och besöken är ett betydande informationsmaterial, som är till hjälp när man utvecklar det gemensamma arbetet och utreder om tjänsternas innehåll motsvarar behoven.

Biblioteket har också ett stort utbud av tjänster för barn i andra åldrar (t.ex. ramsstunder, sagostunder, mediasagostunder). Sagostunderna för daghemsgrupper är en av de viktigaste metoderna för att främja läsning bland barn under skolåldern, och statistiken ger information om ordnandet av dem och antalet deltagare per bibliotek. Under läsåret 2024–2025 anordnades mer än 1 200 sagostunder för daghemsgrupper. För studerande på andra stadiet ordnas olika tjänster på biblioteket, såsom biblioteksbesök och bokpaket. Biblioteket gör också besök på läroanstalter på andra stadiet enligt säsong. För dessa tjänster samlar man in statistik om antalet deltagare och antalet beställda tjänster. Med hjälp av statistiken kan man bedöma behovet av tjänsterna och utveckla dem utifrån den information man får.

**Helsingfors bibliotek
nådde under läsåret
2024–2025**

27 000

**elever i
grundskolan**

**Lärarna beställde
under läsåret
2024–2025 fler än**

800

**bokpaket för
sina elever**

Information om mödra- och barnrådgivningen

Barnrådgivningens uppgift är att främja hälsan och välbefinnandet hos barn under skolåldern och deras familjer samt att stödja föräldraskapet. Barnrådgivningen följer upp, främjar och stödjer barnets fysiska, psykiska och sociala tillväxt och utveckling: bland annat barnets kommunikationsfärdigheter och språkliga utveckling, som stöder utvecklingen av färdigheter för läskunnighet. Genom samarbetet mellan yrkespersonerna inom hälso- och sjukvården, familjerna och småbarnspedagogiken får man många olika slag av information om dessa färdigheter.

Vid hälsokontrollerna på barnrådgivningen bedömer yrkespersonen barnets tal- och språkutveckling, kommunikation och lek genom att observera barnet på mottagningen, använda olika uppgifter och intervjua föräldrarna. Talet bedöms vid ålderskontrollerna genom att kontrollera hur barnet förstår tal och följer givna anvisningar samt i vilken mån barnet producerar och/eller förstår ord eller bildar meningar sett till åldern. Dessutom kontrollerar man barnets förmåga att uppfatta det hen hör med hjälp av uppgifter där man kontrollerar om barnet kan skilja mellan ord som låter liknande.

I småbarns- och lekåldern följer man upp barnets språk- och talutveckling vid varje hälsokontroll genom att bedöma barnets språkliga färdigheter genom observation, uppgifter och intervjuer med föräldrarna. Vid fyra års ålder bedömer man barnets tal- och språkutveckling samt interaktion med hjälp av uppgifter i handboken Neurologiska bedömningen av barn i lekålder (Lene). Vid fem års ålder gör man vid behov en bedömning av tal- och språkutvecklingen (det så kallade snögubbetestet), med vars hjälp man försöker hitta de barn som behöver ytterligare undersökningar eller talterapi eftersom deras språkutveckling misstänks vara försenad. Förutom talutvecklingen bedömer man barnets kommunikationsfärdigheter. Yrkespersonerna har kriterier för remiss till talterapi för barn i åldern 0–6 år och möjlighet att vid behov konsultera talterapeuter om barnets språkutveckling.

Den information som barnrådgivningen samlar in om barnets tal- och språkutveckling är i första hand avsedd för yrkespersonerna på rådgivningen, såsom hälsovårdare och läkare, som följer upp barnets utveckling och kontrollerar att det utvecklas enligt sin ålder. Informationen används för att stödja barnets välbefinnande och utveckling samt upptäcka och behandla eventuella förseningar eller problem i utvecklingen i ett tidigt skede. Med föräldrarnas samtycke kan även andra aktörer inom hälso- och sjukvården och småbarnspedagogiken använda informationen.

Information om samarbetet med småbarnspedagogiken

Småbarnspedagogiken kan med föräldrarnas samtycke skicka en observationsblankett om barnets utveckling till rådgivningen i samband med treårskontrollen.

Barnets fyraårskontroll görs i enlighet med Hyve-modellen (bedömning av barnets utveckling och välbefinnande genom samarbete mellan vårdnadshavarna, småbarnspedagogiken och rådgivningen). I modellen bedöms barnets tillväxt och utveckling i småbarnspedagogiken med hjälp av Hyve-blanketten och genom en diskussion med föräldrarna. Barnets plan för småbarnspedagogik fylls i utifrån diskussionen. Efter det skickas blanketten som föräldrarna och småbarnspedagogiken tillsammans fyllt i till rådgivningen, där barnet går på kontroll hos en hälsovårdare eller läkare. Hyve-blanketten om barnets tillväxt och utveckling som skickats från daghemmet sparas i patientdatasystemet och används som en del av bedömningen av barnets tillväxt och utveckling. Rådgivningen skriver in eventuella observationer och fortsatt uppföljning på blanketten och returnerar den till daghemmet.

”

Respons på boken
En läsgåva till barnet, som
delas ut till alla familjer,
samlas in nationellt.

Information om sådant som är avgörande för färdigheterna för läskunnighet förmedlas alltså och är tillgänglig för såväl vårdnadshavare som olika yrkespersoner genom samarbetet mellan barnrådgivningen och småbarnspedagogiken. Informationen är känslig och sekretessbelagd, så sammanfattningar eller material på stadens nivå finns inte.

Övrig information

Det finns också många andra slag av information från mödra- och barnrådgivningens tjänster som anknyter till läsfrämjande arbete och som kan användas i det. Respons på boken En läsgåva till barnet, som delas ut till alla familjer, samlas in nationellt. Helsingfors kan få ut sina egna resultat från den nationella responsenkäten, och den ger värdefull information om föräldrarnas tankar om nyttan med läsgåvan och annat innehåll som anknyter till läskunnighet som en del av rådgivningen. Den årliga andelen i responsenkäten är för Helsingfors del ett urval (N = cirka 100), så man kan inte dra långtgående slutsatser utifrån det, men informationen kan ge en fingervisning. Det är också möjligt att följa upp till exempel i vilken utsträckning och på vilka språk material som anknyter till ämnet (såsom broschyren Barnets utveckling och skärmtid) används.

Information om andra sektorer och affärsverk

I insamlingen av information om läsfrämjande arbete ligger huvudfokus på fostrans- och utbildningssektorn, bibliotekstjänsterna och tjänsterna för familjer. Även i kultur- och fritidssektorns tjänster, såsom exempelvis kultur-, musei- eller ungdomstjänsterna, finns olika slags information om temat och fenomenet. Bland konstarterna i den grundläggande konstundervisningen, som administreras av kulturtjänsterna, kan i synnerhet olika slags uppgifter inom ordkonsten och teaterkonsten sammanställas och följas upp som en del av det läsfrämjande arbetet.

I stadens centralförvaltning, det vill säga på stadskansliet, organiserar och stöder man många funktioner som är nära kopplade till det läsfrämjande arbetet. Personalavdelningen ansvarar för stadens gemensamma utbildning för personalen. Strategiavdelningens service-enhet för stadsfakta har en stor roll som producent av information, och rapporter om till exempel nöjdheten med tjänsterna, personalen eller konsumtionen av och deltagandet i kultur ger indirekt information om det läsfrämjande arbetet. Även tjänsterna till stöd för integration har en roll i det läsfrämjande arbetet, och informationen därifrån används exempelvis i samarbete med sysselsättnings-tjänsterna.

Hos sysselsättningstjänsterna, som verkar som ett självständigt affärsverk, samlas information om läskunnighet för vissa kundgruppers del. Exempelvis integrationsklienters läs- och skrivkunnighet samt språkkunskaper kartläggs på Testipiste, som är ett center för bedömning av språkkunskaper. Hos andra sektorer och affärsverk samlas inga relevanta data om läsfrämjande arbete, eller så är de väldigt splittrade.

Slutsatser

Inom Helsingfors stads sektorer och tjänster finns stora mängder av olika slags information om läsfrämjande arbete. För det mesta är informationen känslig och sekretessbelagd, men det finns också en del öppna data. I de föregående avsnitten beskrivs en del informationsmaterial som anknyter till läsfrämjande arbete, men de är inte heltäckande. I vilket fall som helst hjälper den här beskrivningen oss att se hur olika information relaterad till temat som finns och hur informationen är spridd mellan olika delar i stadsorganisationen.

Inom sektorn för fostran och utbildning samt mödra- och familjerådgivningen finns information om enskilda personers och grupperns nivå av läskunnighet och ämnen med en nära koppling till den, såsom språkutvecklingen. Informationen är till stor del kopplad till sektorernas lagstadgade och grundläggande uppgifter. Från bibliotekstjänsterna får man många olika slags kvantitativa data, som kan användas i synnerhet för att beskriva läsvanorna bland Helsingforsbor som redan använder tjänsten. Det är värt att notera att även

om bibliotekets material är omfattande, beskriver de inte Helsingforsbornas biblioteksanvändning eller fenomenen kring läsning i genomsnitt särskilt väl. Detta beror bland annat på att majoriteten av Helsingforsborna inte aktivt använder sitt bibliotekskort.

Framöver skulle det vara bra att reflektera över hur vi kan använda och kombinera befintlig information och hurdana slutsatser man kan dra utifrån materialet. Det är viktigt att ta till vara denna kunskap för att i ännu högre grad ge stadsborna jämlika möjligheter att lära sig och utveckla sin läskunnighet, inspireras att läsa eller börja med en läshobby.

En viktig informationskälla för det läsfrämjande arbetet är även den information och de signaler som delas i olika nätverk och forum exempelvis i ett område, och som inte dokumenteras separat. Vid sidan av omfattande kvantitativa eller kvalitativa material kan olika sätt att producera information, såsom dialoger och diskussioner med olika grupper, ge en djupare förståelse för exempelvis Helsingforsbornas läskunnighet samt önskemål, hinder, tankar och behov i fråga om läsande. Olika sätt att generera information ska uppmuntras och hjälper oss ofta att granska och förstå fenomen på ett bredare plan.

Exempel på läsfrämjande arbete

Härnäst i publikationen kommer vi att presentera och synliggöra det inflytelserika läsfrämjande arbete som redan görs i olika sektorer, tjänster och team i Helsingfors. Det finns många goda exempel i den stora stadsorganisationen, så många av metoderna kommer inte att beskrivas här. Målet är att de exempel som valts ut för publikationen ska beskriva olika slags läsfrämjande arbete i olika tjänster. En del av exemplen gäller planering, resurstilldelning och mål, medan en del direkt gäller arbetet med stadsborna.

De konkreta beskrivningarna hjälper oss att se hur läsfrämjande arbete kan ta sig uttryck i olika sektorer. Förhoppningsvis ger exemplen också idéer, inspiration och tips för hur man kan genomföra och utveckla det läsfrämjande arbetet och hitta nya samarbetspartner.

Exemplen bidrar också till att konkretisera den nationella läskunnighetsstrategin: i en läsande kommun är det bra om det läsfrämjande arbetet handhas av många aktörer, det kan utföras i olika sektorer och tjänster och nya, även djärva initiativ behövs.

Lista över exempel

Biblioteket, fostran och utbildning:

- Kvällssagobokhyllan inspirerar familjer att läsa tillsammans
- Bibliotekets uppskattade samarbete med läroanstalter
- Flerspråkigt och språkligt medvetet läsfrämjande arbete bland barn och unga på biblioteken i det östra området
- Lekfullt, men på fullt allvar! – Multiprofessionellt främjande av läsning, kreativitet och lek inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Fostran och utbildning:

- Stärkta färdigheter i finska och läskunnighet på daghem med hjälp av behovsbaserad finansiering
- Grundskolornas planer ger iver och systematik i det läsfrämjande arbetet
- Läsfrämjande arbete på yrkesinstitutet Stadin AO

Biblioteket:

- Områdets invånare är med och förnyar Malmgårds bibliotek
- Bibliotekens framväxande läsecirkelverksamhet intresserar nya målgrupper
- Helsingfors och Vanda stadsbibliotek främjar läsning bland fångar

Mödra- och familjerådgivningen:

- Läsgåvan är en hit på Helsingfors rådgivningsbyråer

Ungdomstjänsterna:

- Pionjär inom stärkande av AI-läskunnighet inom ungdomstjänsterna

Sysselsättningstjänsterna:

- Hänvisning av icke läs- och skrivkunniga invandrare som flyttar till Helsingfors till utbildning och samarbete med utbildare

Hela staden:

- Främjande av läsfrämjande arbete i stadens egna dokument

Kvällssagobokhyllan inspirerar familjer att läsa tillsammans

På många daghem i Helsingfors har man utvecklat olika slag av bokutlåning i flera år. Alla de olika modellerna (kvällssagobokhylla, tamburbibliotek, lånehylla osv.) förenas av idén om att föräldrarna med låg tröskel kan låna hem böcker tillsammans med barnet samtidigt som de hämtar barnet från daghemmet.⁷

Det finns ingen exakt information om antalet utlåningsverksamheter på stadens daghem, men enligt en uppskattning från området lärare i finska som andraspråk tillämpas olika modeller på åtminstone 70 daghem. En del daghem runt om i staden ordnar utlåningsverksamheten helt och hållet med egna böcker och material, och en del i samarbete med stadsbiblioteket. I det här exemplet beskrivs särskilt verksamheten i samarbete med stadsbiblioteket. Verksamheten är nära kopplad till visionen Bibliotekets mål för 2033, där en åtgärd är att skapa en kultur av läsning för alla åldrar. Ett mål i visionen är att alla Helsingforsbor ska ha nytta och nöje av läsning år 2033. Samarbetet med småbarnspedagogiken gör det lättare att nå många familjer och barn, som man vill ge positiva läsupplevelser redan tidigt.

Helsingfors stadsbibliotek har erbjudit en del av stadens finskspråkiga daghem en tjänst för kvällssagobokhyllor sedan hösten 2024. I kvällssagobokhyllan finns böcker på många språk, i enlighet med de språk som talas i daghemgruppen. Tanken med hyllan är att inspirera familjerna att läsa tillsammans, särskilt på det egna hemspråket. Samtidigt sprider man en kultur av läsning genom att uppmuntra föräldrarna att läsa högt för sina barn. Verksamheten, som inleddes 2024, är systematisk, och målet är att göra kvällssagobokhyllorna till en permanent del av bibliotekets utbud av tjänster för daghemmen.

På grund av bibliotekets resurser (bl.a. begränsad samling, arbetstid) kan kvällssagobokhyllor åtminstone inte ännu erbjudas på alla stadens daghem. För närvarande erbjuder biblioteket kvällssagobokhyllor i fem områden i Helsingfors: Malmgård, Gamlas, Malm, Mellungsbacka och Havsrastböle. Områdena är stadsförnyelseområden enligt Helsingfors stads strategi. Stadsförnyelseområdena är områden som staden fokuserar särskilt på att utveckla. Biblioteket bidrar till att utveckla områdena och förebygga segregation exempelvis genom att erbjuda tjänsten kvällssagobokhylla till området daghem. Hösten 2025 deltog omkring 20 daghemsgrupper i verksamheten med kvällssagobokhyllor.

Daghemmets närmaste bibliotek sköter kontakten med daghemmet och väljer böcker till kvällssagobokhyllan enligt språkönskemålen. Målet är att det ska finnas läsning på varje barns hemspråk på hyllan. Biblioteket samarbetar med Flerspråkiga biblioteket i valet av böcker. Flerspråkiga biblioteket är en rikstäckande tjänst där alla bibliotek i Finland kan beställa böcker till sina kunder. Daghemmen har redan önskat böcker på 50 olika språk, och det har inte varit möjligt att uppfylla alla önskemål. De mest efterfrågade språken i Helsingfors är persiska, somaliska, arabiska, estniska och ryska. På hyllan finns sammanlagt 20–30 böcker i taget.

När böckerna har samlats ihop meddelar personalen daghemmet att böckerna kan hämtas på det lokala biblioteket. Daghemmet får låna böckerna för 2–3 månader, i stället för den normala lånetiden på 28 dagar. På så sätt säkerställer man att så många familjer som möjligt hinner använda hyllan. Om böckerna blir lästa snabbt kan de bytas ut mot nya under tjänsten, om så önskas. Böcker som

Hösten 2025
deltog redan omkring

20

daghemsgupper
i bibliotekets
verksamhet

lånats ut till daghemmet går inte till indrivning om de försvinner eller förstörs.

Daghemmet bestämmer självt var kvällssagobokhyllan ska placeras och hur lånen av böckerna till hemmet ska ordnas. Böckerna kan också användas och läsas på daghemmet under barnens dag i småbarnspedagogiken. Daghemspersonalen berättar och informerar familjerna och barnen om vad kvällssagobokhyllan är och hur den används – för att tjänsten ska fungera behövs engagemang av daghemmets personal. Om personalen inte aktivt instruerar föräldrarna och barnen att använda hyllan blir böckerna lätt olånade.

Bibliotekets samling av böcker på främmande språk utökas målmedvetet, men arbetet går ganska långsamt. När samlingen successivt byggs upp kan man samtidigt också kontrollera hur omfattande tjänster resurserna räcker till. Det vore önskvärt att alla Helsingfors daghem någon gång

kunde få testa någon typ av bokutlåning, antingen mer permanent med eget material eller i samarbete med biblioteket. Detta mål har redan tagit ett steg framåt. Våren 2026 försöker man utveckla bibliotekens tjänst för kvällssagobokhyllor i en riktning som betjänar fler daghem i Helsingfors.

Text och mer information: Emma-Lotta Tynkkynen (*ledande pedagogisk informatiker, bibliotekstjänsterna*) & Antti Aaltonen (*projektchef, fostrans- och utbildningssektorn*)

Bibliotekets uppskattade samarbete med läroanstalter

Stadsbiblioteket i Helsingfors har ett nära samarbete med daghem, skolor och läroanstalter på andra stadiet. Utbudet av tjänster för småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen inkluderar bland annat sagostunder, mediestunder, ledda gruppbesök, bokpaket och sagodiplom. Grupperna besöker regelbundet biblioteken både på egen hand och vid skraddarsydda biblioteksbesök. Läsåret 2024–2025 ordnades omkring 1 200 sagostunder för daghemsgrupper på biblioteken, och över 22 000 barn deltog.

I Helsingfors definieras samarbetet mellan biblioteket och den grundläggande utbildningen i ett separat avtal (Samarbetsavtal mellan den grundläggande utbildningen och biblioteket, 2023). Där beskrivs vilka tjänster biblioteket ska ordna för specifika årskurser varje läsår. Samarbetsavtalet garanterar tillräckliga årliga resurser för verksamheten (arbetskraft, kompetens, budget, material, lokaler osv.). Tjänsterna tillhandahålls på både finska och svenska.

För närvarande producerar biblioteket följande tjänster för den grundläggande utbildningen varje år i enlighet med avtalet:

- **Förstaklassarnas biblioteksstart:** Ett handledt första besök på skolans närbibliotek under det första skolåret. I samband med besöket får eleverna en bokgåva som en del av Helmetbibliotekens kampanj för förstaklassarna.
- **Bokprat för tredjeklassare:** Eleverna bekantar sig med intressanta böcker under personalens handledning.

- **Bokprat för sjundeklassare:** Evenemang med boktips. Innehållet i och beskrivningen av evenemanget preciseras varje år.

Läsåret 2025–2026 har biblioteket utökat sitt serviceutbud med en ny biblioteksstund för femteklassare. Just nu fokuserar den på miljöfostran och medieläskunnighet. Målet är att göra stunden till en del av samarbetsavtalet.

Avtalet har skapats för att alla skolor i Helsingfors ska ha jämlika möjligheter att delta i bibliotekets tjänster. Genom avtalet stärker man också både skolornas och bibliotekens kärnuppgift: arbetet för läskunnighet och främjande av läsning.

De tjänster som biblioteket tillhandahåller för skolorna fungerar mycket bra. Läsåret 2024–2025 nådde man till exempel omkring 95 procent av förstaklassarnas årskull, det vill säga nästan 6 000 barn. Av tredjeklassarna nåddes nästan 100 procent, det vill säga fler än 6 000. Bibliotekets tipsevenemang nådde över 2 000 sjundeklassare. Om man också räknar med andra än de tipsevenemang som ingår i avtalet nåddes omkring 3 000 sjundeklassare, det vill säga 75 procent av årskullen.

Biblioteket samlar in respons om tjänsterna, och den visar att lärarna upplever dessa stunder som mycket viktiga för att eleverna ska få bekanta sig med biblioteket och för att väcka läslust. I framtiden strävar man efter att ytterligare utöka insamlingen av respons och att använda den mer effektivt. Samarbetet upplevs som betydelsefullt även av bibliotekspersonalen, eftersom de genom

det får påverka barns och ungas läsande, och en av bibliotekets huvuduppgifter, att främja läsning, konkretiseras på ett bra sätt genom detta arbete.

Utöver de tjänster som ingår i samarbetsavtalet ordnar stadens olika bibliotek också många andra tjänster för grundskolorna inom ramen för tillgängliga resurser (bl.a. bokpaket, böcker för läsecirklar, läsplom och -utmaningar, andra ledda gruppbesök, bokbuss), och grupper av skolelever använder aktivt biblioteket och dess lokaler för olika slag av andra ändamål.

Biblioteket vill satsa mer än tidigare även på tjänster för studerande på andra stadiet. Detta återspeglas konkret i ett allt bredare och mer etablerat utbud av tjänster, som för närvarande bland annat inkluderar ledda biblioteksbesök, boktips och bokpaket. Bibliotekspersonalen gör också besök i popup-stil på läroanstalter, där de berättar om bibliotekens tjänster, ger ut lånekort till studerande och diskuterar med dem för att skapa en positiv bild av biblioteket och dess personal. I augusti–september 2025 ordnades till exempel popup-be-

Biblioteket samlar in respons om tjänsterna, och den visar att lärarna upplever dessa stunder som mycket viktiga för att eleverna ska få bekanta sig med biblioteket och för att väcka läslust.

sök på 19 läroanstalter, och under dem nådde man över 1 300 studerande på andra stadiet.

Text och mer information: Emma-Lotta Tynkkynen (ledande pedagogisk informatiker, bibliotekstjänsterna) & Antti Aaltonen (projektchef, fostrans- och utbildningssektorn)

Flerspråkigt och språkligt medvetet läsfrämjande arbete bland barn och unga på biblioteken i det östra området

Biblioteken i östra Helsingfors strävar efter att beakta områdets mångfald i sina tjänster. Flerspråkighet och mångkultur är ett uttryck för mångfald. I bibliotekets östra distrikt bor redan nästan 50 000 invånare med något annat modersmål än finska eller svenska, och antalet ökar. Enligt Helsingfors stadsstrategi 2025–2029 ska man ta hänsyn till olika språk i stadens tjänster och använda flerspråkighet för att nå Helsingforsborna. I tjänsterna och kommunikationen främjas ett tydligt och begripligt språk. Samarbetet med fostrans- och utbildningssektorn är omfattande. Till exempel daghemmens flerspråkiga handledare är viktiga samarbetsaktörer. Välkomna familjer-projektet och finska arbetarinstitutets KOTIVA-grupper.

Beaktandet av språklig mångfald visar sig i många olika slags verksamhet. I sagostunder och boktips används ett tydligt språk och tal, och vid behov även bildstöd. Man väljer böcker till stunderna så att man alltid tar hänsyn till de barn och unga som inte talar och förstår finska så bra. Vissa tjänster skraddarsys uttryckligen för de barn, unga och familjer som inte har finska eller svenska som modersmål.

Våren 2026 ordnades för andra gången bokkarnevalen Ilo lukea! i det östra området i samband med Flerspråkighetsmånaden Satakielikuukausi. Karnevalen firar språklig rikedom och mångfald tillsammans med områdets barn. Evenemanget turnerar på fyra bibliotek i stadens östra del under

fyra veckor, man bjuder in andraklassarna i området till evenemanget. Karnevalen väcker läsglädje och intresse för böcker på olika språk genom att man ställer fram material på ett lockande sätt. Barnen får möjlighet att gå runt mellan olika stationer och tala med biblioteksanställda som kan olika språk (arabiska, engelska, kinesiska, somaliska, sorani, ryska osv.), samt leta efter litteratur på sitt eller sina hemspråk. I samband med anmälan till evenemanget ber man lärarna att i förväg ge information om alla språk som talas i klasserna. Man strävar efter att beställa åldersanpassad litteratur på dessa språk från Flerspråkiga biblioteket, så att alla elever kan hitta något att läsa på sitt eget språk under evenemanget.

Under evenemanget har man också alltid ordnat en lugn läshörna där eleverna ensamma eller tillsammans med en kompis kan dra sig undan för att titta i, undersöka eller läsa intressanta böcker som de hittat. I slutet av karnevalen ordnas en kort sagostund där man läser samma avsnitt i en saga på olika språk, och barnen får gissa vilka språk det är fråga om. Grupperna har alltid möjlighet att låna böcker från evenemanget, och lärarna och eleverna använder den här möjligheten väldigt aktivt. Enligt bibliotekspersonalens erfarenhet och resultaten i en responsenkät för lärarna har deltagandet i evenemanget varit både en positiv erfarenhet av biblioteket för eleverna och en upplevelse som har ökat deras språkliga medvetenhet och stärkt deras språkliga självkänsla och läslust.

Bild: Maarit Hohten

**Enligt Helsingfors
stadsstrategi
2025–2029 ska man ta hänsyn
till olika språk i stadens
tjänster och använda
flerspråkighet för att nå
Helsingforsborna.**

I biblioteksarbetet för barn och unga i östra Helsingfors har man utöver de tjänster som hör till Kulturstigen prioriterat mottagandet av klasser i den förberedande undervisningen sedan läsåret 2023–2024. Alla klasser i den förberedande undervisningen bjuds in på biblioteksbesök varje år, och de erbjuds tjänster som lärarna i den förberedande undervisningen har önskat i en kartläggningssenkät som gjorts bland dem. Till varje besök hör en presentation av biblioteket och dess tjänster, som ges på ett så enkelt och tydligt språk som möjligt. Man ser också till att det finns lättlästa böcker på finska och så kallade tysta böcker, där man kan följa berättelsen genom att läsa bilderna och förklara på elevernas eget modersmål. Det centrala målet är att så många elever som möjligt ska få ett eget bibliotekskort under besöket, om de inte redan har ett. Man vill också ge en upplevelse av att var och en är välkommen till biblioteket och att det finns läsning på många olika språk i bibliotekets samlingar. Vid besöken för klasser i den förberedande undervisningen har man också testat samarbete med andra aktörer, såsom ungdoms- och kulturtjänsterna, och försöken har varit givande.

Bibliotekspersonalen i området kan också på begäran besöka exempelvis föräldrakvällar i skolor eller familjehus för att berätta för vårdnadshavarna om vikten av att läsa för barnen och om bibliotekstjänsterna, Flerspråkiga biblioteket och barnlitteratur på olika språk. Under evenemangen ser man ofta en varierad grupp av vårdnadshavare i publiken. Samarbetet med fostrans- och utbildningssektorn är omfattande: man samarbetar till exempel med daghemmens flerspråkiga handledare, Välkomna familjer-projektet och finska arbetarinstitutets KOTIVA-grupper. Bibliotekspersonalen kan till exempel plocka ihop flerspråkiga bokpaket till träffarna, ordna skuggteaterverkstäder och presentera bibliotekets verksamhet genom praktiska exempel för daghemspersonal, lärare, elever, familjer och föräldrar som tar hand om sina barn hemma och som studerar finska på arbetarinstitutet.

Text och mer information: Johanna Martikainen
(pedagogisk informatiker, bibliotekstjänsterna)

Lekfullt, men på fullt allvar! – Multiprofessionellt främjande av läsning, kreativitet och lek inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Bokläsning, kultur, konst och erfarenheter av kreativa miljöer ingår i grunderna för planen för småbarnspedagogik och i läroplansgrunderna för förskoleundervisningen. Konsten speglar människans liv och samhället på många sätt. Lek, fantasi och skaparglädje bygger på språk, berättelser och kommunikation och är viktiga byggstenar i ett barns utveckling.

I Helsingfors har den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i tjugofem års tid samarbetat med Helsingfors stads kulturtjänster och bibliotek. Verksamheten inleddes med gemensamma utvecklingsdagar kring olika språk- och kulturpedagogiska innehåll. Sedan dess har verksamheten utvecklats till ett regelbundet samarbete med permanenta strukturer.

Alla daghem har utsedda språk- och kulturansvariga som regelbundet sammankallas av kultur- eller bibliotekstjänsterna för att dela med sig av den aktuella kulturverksamheten vid sina enheter. På så sätt kan information om till exempel nya evenemang, barnböcker eller god praxis regelbundet spridas till stöd för personalens dagliga arbete.

Det långvariga sektorsövergripande samarbetet grundar sig på en gemensam syn på språkligt medveten verksamhet, där lek, ramsor, rim, poesi, teater, bildkonst och rörelse inspirerar barnets eget språk och uttryck. När barn erbjuds sådant här innehåll stärks deras uttrycksförmåga, nyfikenheten ökar, leken och kreativiteten ökar och på lång sikt ökar även läslusten och intresset för böcker.

Under årens lopp har personalen och barngrupperna erbjudits besök och verkstäder på kulturhus, bibliotek, teatrar, museer och bokmässor samt i andra miljöer i staden. Man har erbjudit föreställningar, utställningar och evenemang och i samband med dem olika slags publikarbete och relaterade aktiviteter. Verksamheten har riktats till områden där behovet av språkligt stöd är särskilt stort.

Som en del av allt samarbete sprider man information och framhåller att dagliga lässtunder i den egna gruppen, tillgång till barnböcker samt en lekfull och inkluderande kulturfostran är viktiga hörnstenar för barnets språkliga och emotionella utveckling samt barnets intresse för olika texter, böcker och läsning.

Exempel: bokprovning för språk- och kulturansvariga

Daghemmens språk- och kulturansvariga bjuds årligen in till bokprovning på biblioteket. Tanken med bokprovningarna är att presentera föregående års bilderboksnyheter för deltagarna.

Under evenemanget berättar barnbibliotekarier om aktuella fenomen i bilderböcker (vilka ämnen och teman som behandlas) och sina egna favoriter. Böcker ställs fram på ett lockande sätt under evenemanget, så att deltagarna enkelt kan bläddra i, titta på och låna böcker. Förutom presentationen av bilderböcker ordnas ofta också andra aktiviteter under evenemanget, såsom bokråd eller bilderboksfrågesporter. Deltagarna kan också tipsa andra om sina egna favoritböcker.

Evenemanget erbjuder samtidigt daghemmens språk- och kulturansvariga samt bibliotekarierna en naturlig plats för att diskutera litteratur och utbyta erfarenheter om läsning i synnerhet i småbarnspedagogikens kontext. Tanken är att de språk- och kulturansvariga ska dela med sig av informationen om nya böcker och rekommendationerna till sina kollegor. En del använder tipsen från bokprovningarna även under föräldrakvällar, så att familjerna också får information om nyheterna. Bara dessa bokprovningar når tiotals lärare varje år, och responsen har varit positiv.

Sektorsövergripande samarbete mellan den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, kulturaktörer och biblioteket för att främja barnens språkutveckling, kreativitet och läslust kan också i fortsättningen ordnas i Helsingfors inom ramen för det dagliga arbetet och personalresurserna.

”

Lek, fantasi och skaparglädje bygger på språk, berättelser och kommunikation och är viktiga byggstenar i ett barns utveckling.

Text och mer information: Nina Gran (*specialplanerare, kulturtjänsterna*), Cecilia Eriksson (*pedagogisk informatiker, bibliotekstjänsterna*) & Johanna Karlsson (*pedagogiskt sakkunnig, fostran och utbildning*)

Stärkta färdigheter i finska och läskunnighet på daghem med hjälp av behovsbaserad finansiering

År 2025 beviljade Helsingfors behovsbaserad finansiering till sammanlagt 52 verksamhetsställen för småbarnspedagogik och 3 lekparkar inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Finansieringens belopp har beräknats utifrån två variabler (hur många som hör till 0-avgiftsklassen och andelen personer med ett främmande språk som modersmål), och det slutliga beloppet fastställs utifrån det totala antalet barn på enheten. Enheterna finns huvudsakligen i områden där invånarnas socioekonomiska ställning är svagare än andras. Målet med finansieringen är att skapa bestående och långvariga lösningar för att stödja barnens sociala och språkliga färdigheter, möjliggöra pedagogiskt motiverade och planerade smågrupper samt ge barnen mer tid och stöd. På så sätt strävar man efter att bromsa särutveckling, förebygga marginalisering och minska kunskapskillnaderna mellan barnen.

Forskning har visat att enheter inom småbarnspedagogiken kan vara mer segregerade än skolor. Barnen på daghemmet kommer från ett mindre område, och enheterna är betydligt mindre än i den grundläggande utbildningen. Även om behovsbaserad finansiering beviljas till alla 52 verksamhetsställen för småbarnspedagogik utifrån samma variabler, är även de sinsemellan väldigt olika, och behoven av riktad tilläggsfinansiering ser olika ut. Det kan finnas skillnader till och med mellan olika grupper på samma daghem, till exempel på grund av utmaningar med tillgången på behörig personal.

I början av 2025 gjorde de verksamhetsställen som fick behovsbaserad finansiering upp planer för att förebygga segregation. I planerna skrev man in fenomen som orsakar särutveckling som identifierats på enheten, ställde upp mål för att minska dem och utarbetade åtgärder för att uppnå målen. Barnens språkkunskaper lyftes fram som en faktor som orsakar särutveckling i 32 planer. På verksamhetsställena fanns en oro över barn med och utan invandrabakgrund, vars kunskaper i finska är svaga.

Att stödja den språkliga utvecklingen och ordna språkligt medveten verksamhet hör till småbarnspedagogikens grundläggande arbete. I Helsingfors har stärkande av kärnkunskaper och -färdigheter samt arbete för jämlikt lärande också skrivits in i sektorns egna mål och i stadsstrategin. Barngrupper med språklig och kulturell mångfald, bristande engagemang för småbarnspedagogiken hos familjerna och bristande kompetens hos personalen orsakar dock utmaningar med att genomföra dessa mål och åtgärder på många daghem. Man strävar efter att bromsa särutvecklingen med hjälp av den behovsbaserade finansieringen. Med hjälp av den har man till exempel anställt mer personal till daghemmen: lärare i finska som andraspråk, lärare i småbarnspedagogik, socionomer, speciallärare inom småbarnspedagogik, barnskötare och assistenter. Med deras hjälp möjliggörs exempelvis mer smågruppsverksamhet, som stärker utveck-

lingen av barnens lekfärdigheter och kunskaper i finska. Personer med pedagogisk utbildning som anställts till enheterna har främjat den språkmedvetna verksamheten i grupperna genom att stärka personalens kompetens, bland annat genom att visa modell eller genom kompanjonlärarskap.

I synnerhet lärarna i finska som andraspråk har introducerat personalen till användningen av verktyg som stärker språkutvecklingen och finskan och som redan finns på enheterna, såsom Roihuset-materialet och applikationen Lukulumo som skaffats till förskolegrupperna. Nästan alla verksamhetsställen som får behovsbaserad finansiering har börjat använda bildstöd mer systematiskt i vardagen – man har utökat bildstödet även till daghemmens gårdar för att ge barnen möjlighet att uttrycka sig, delta och framföra sina egna tankar och önskemål.

Den behovsbaserade finansieringen gör det möjligt att utveckla daghemmens lärmiljö så att den uppmuntrar mer till läsning och lek. På flera daghem har man byggt läshörnor, gjort böcker mer lättillgängliga genom att skaffa bokvagnar och uppmuntrat vårdnadshavarna att läsa på sitt eget modersmål för barnen hemma genom att sätta ihop boken med böcker på olika språk att låna hem. På några daghem har man även börjat sammanställa egna flerspråkiga bibliotek för daghemmet och hemmens bruk. I inköpen av böcker beaktar man mångfalden bland barnen och familjerna.

Flera verksamhetsställen som får behovsbaserad finansiering har ökat och stärkt föräldrarnas delaktighet. Att ordna olika slags läsevenemang är populärt – till och med en hel månad, då vårdnadshavarna får komma till daghemmet för att läsa sagor för barnen på sina egna modersmål. Vårdnadshavarna, personalen och barnen har alla upplevt evenemangen som väldigt lyckade och trevliga. Det bästa har varit att barnen har fått känna stolthet över sina egna modersmål, och alla har fått bekanta sig med olika språk. Vissa av barnens vårdnadshavare har aldrig besökt ett biblio-

Personer med pedagogisk utbildning som anställts till enheterna har främjat den språkmedvetna verksamheten i grupperna bland annat genom att stärka personalens kompetens.

tek i Finland, så en person som anställts med hjälp av den behovsbaserade finansieringen har kunnat ta med vårdnadshavarna för att bekanta sig med biblioteket och hjälpa dem att skaffa bibliotekskort. Vårdnadshavare som inte kan läsa har uppmuntrats att titta på bilderna i böcker tillsammans med barnen och skapa historier om dem på sitt eget modersmål.

Hur väl de ovan nämnda åtgärderna, som möjliggjorts särskilt med hjälp av den behovsbaserade finansieringen, har fungerat för att minska kunskapsskillnaderna kan bedömas först efter flera år, när barnen har börjat i grundskolan. I vilket fall som helst har man redan på en kort tid sett positiva effekter på barnens vardag på daghemmet just nu, utvecklingen av språkkunskaper och färdigheter för läsning samt engagemanget för verksamheten. Helsingfors vill fortsätta och utveckla den behovsbaserade finansieringen, vilket tryggar jämlika möjligheter även framöver, särskilt för de barn som har de sämsta förutsättningarna när de påbörjar sin skolgång.

Text och mer information: Heidi Kiljunen (*specialplanerare, småbarnspedagogik och förskoleundervisning*) & Tero Laine (*specialplanerare, småbarnspedagogik och förskoleundervisning*)

Grundskolornas planer ger iver och systematik i det läsfrämjande arbetet

I åtgärdsförslagen i programmet En läsande skola i den nationella läskunnighetsstrategin 2030 föreslår Utbildningsstyrelsen att varje skola bör ha ett långsiktigt läskunnighetsprogram eller en läskunnighetsplan⁹. Just nu har omkring 95 procent av stadens omkring hundra grundskolor någon typ av program, strategi eller plan till stöd för läskunnighet (skolans egen läskunnighetsstrategi eller motsvarande). Informationen baserar sig på en enkät för kartläggning av det läsfrämjande arbetet som gjordes i skolorna i slutet av 2025, där man utvärderade det läsfrämjande arbetet i skolan på individens och arbetsgemenskapens nivå. Enkäten ingår i de bindande målen för den grundläggande utbildningens verksamhet 2026. Utifrån sina egna resultat väljer skolorna ut 2–4 utvecklingsområden som skrivs in i läsårsplanerna.

Skolornas egna läskunnighetsplaner har olika form: strategier, program, rekommendationer, planer eller handböcker. Enligt utvecklingslärarna innehåller skolornas egna planer till exempel

- olika årsklockor (t.ex. utvärderingar, undersökningar)
- beskrivningar av innehållet i skolans läsfrämjande arbete och fokusområden
- teamstrukturer och information om ansvariga aktörer eller personer
- information om material som används och hur de används
- information om och planer för läskunnighetsevenemang och -jippon i skolan
- information om hur samarbetet med biblioteket ordnas och genomförs

Målgruppen för planerna är i första hand de som arbetar i skolan, och den verksamhet som baserar sig på planerna berör i synnerhet barnen och ungdomarna och i vissa fall även vårdnadshavarna och andra aktörer som deltar i skolans vardag (t.ex. fritids- eller hobbytjänster).

Lärare, rektorer och områdeschefer inom den grundläggande utbildningen uppger att planerna ger många fördelar. Tack vare de tydliga planerna är exempelvis bedömningarna av läskunnighet och stödbehov enhetliga och systematiska. Planeringen har också ökat antalet läskunnighets- och språkmedvetenhetsteam i skolorna. I många skolor har samarbetet med biblioteket intensifierats, och man har reserverat personalresurser och budget för att utveckla skolbiblioteken. Gemensamma evenemang har också haft en positiv effekt på läskulturen i skolan. Effekterna blir särskilt stora när genomförandet av planerna utvärderas och följs upp regelbundet av exempelvis teamen och ledningsgrupperna, och de uppdateras enligt behov.

Text och mer information: Kiia Hakkala (*pedagogisk expert*) och Lotta Lempinen (*specialplanerare, grundläggande utbildning*)

”

Skolornas egna
läskunnighetsplaner
har olika form:
strategier, program,
rekommendationer,
planer eller
handböcker.

På yrkesinstitutet
Stadin AO studerar
årligen cirka

22 000

studerande

Fostran och utbildning

Läsfrämjande arbete på yrkesinstitutet Stadin AO

I Helsingfors stadsstrategi (2021–2025) ingick ett mål om en huvudstad för läsning och läskunnighet. På grund av det började vi fokusera mer på yrkesinstitutet Stadin AO:s gemensamma läsfrämjande arbete. De senaste årens forskning om försämrad läskunnighet bland unga och vuxna motiverar också behovet av verksamheten. Även de faktum att omkring 50 procent av yrkesinstitutet Stadin AO:s studerande har något annat modersmål än finska och 25 procent har planer för stöd av många olika skäl uppmuntrar till läsfrämjande arbete. Yrkesinstitutet Stadin AO är en branschöverskridande läroanstalt, som enligt statistik från 2025 har omkring 22 000 studerande varje år, som studerar till över 50 yrken på 14 olika verksamhetsställen.

Målet för yrkesinstitutet Stadin AO:s läsfrämjande arbete är en verksamhet som passar för alla och som framhåller läskunnighetens betydelse. Det är också kopplat till läroanstaltens strategiska mål för

socialt och kulturellt hållbar utveckling. Av dessa skäl har yrkesinstitutet Stadin AO sedan 2022 beslutat att ordna en gemensam läsvecka två gånger om året. Den första är i april, samtidigt som den nationella läsveckan, och den andra är i november.

En utsedd samordnare ansvarar för att planera läroanstaltens gemensamma läsveckor och sammankallar ansvariga lärare från alla verksamhetsställen. Under ledning av samordnaren kommer man bland annat överens om läsveckornas teman samt informationen på läroanstaltens och verksamhetsställets nivå. Vid de gemensamma mötena får alla ta del av respons från tidigare läsveckor, och verksamhetsställets ansvariga lärare delar med sig av goda idéer för verksamheten till varandra.

Vid många av verksamhetsställen samarbetar de lärare som ansvarar för läsveckan med studerandevården, när de ordnar evenemang för att

öka läslusten och läsglädjen bland de studerande. Aktiviteterna ordnas så att de är tillgängliga för alla studerande, oberoende av exempelvis modersmål eller stödbehov. Läsveckorna har lyckats bra eftersom de har en tydlig gemensam samordning, ordnas samtidigt vid alla verksamhetsställen och har en låg tröskel, så att det är lätt för väldigt många lärare och studerande att delta i olika jippon.

Under läsveckorna utmanas alla lärare att ordna läskvarter under lektionerna och handledningen. Under läskvarterna får man läsa och lyssna på böcker, läromedel eller andra texter. Lärarna får en lista med tips för läskvarterna, med idéer även för lättläst material. Syftet med läskvarterna är att stärka läskunnighetens betydelse som arbetsfärdighet inom alla branscher.

Populära aktiviteter under läsveckan är bland annat bokkaféer, som vanligtvis ordnas en gång under läsveckan. Återkommande aktiviteter i bokkaféerna har till exempel varit olika sätt att sprida boktips, återvinning av böcker, textverkstäder, diktfiske, diktkaraoke, olika slags textpyssel, tysta rum för läsning, tävlingar och utlottningar. Författargäster och andra som arbetar med läsfrämjande arbete besöker också verksamhetsställena.

Läsveckans verksamhet uppmuntrar också till kreativa lösningar för att sprida läsglädje bland unga och vuxna: en del verksamhetsställen har fått besök av läshundar, som det är lätt för de studerande att läsa högt för. I stället för hund har man också med framgång testat en robotsäl från välfärdsteknologin. På ett verksamhetsställe har lärare klätt ut sig till djurfigurer som eleverna fått läsa för. Sådana här idéer har ökat modet och de positiva attityderna till läsning.

Förutom läsveckorna gör yrkesinstitutet Stadin AO också läsfrämjande arbete på många andra fronter. För ett par år sedan inleddes ett mer regelbundet samarbete med Helsingfors stadsbibliotek, som har utvecklat och systematiserat sitt utbud av tjänster för andra stadiet. I och med detta har bibliotekspersonalen gjort besök i popup-stil på yrkesinstitutet Stadin AO:s verksamhetsställen för att träffa studerande, berätta om bibliotekets tjänster och ge ut bibliotekskort. Allt fler grupper

Målet för AO:s läsfrämjande arbete är en verksamhet som passar alla och är till för alla, som framhåller betydelsen av läskunnighet.

av studerande har besökt det lokala biblioteket – alla yrkesinstitutet Stadin AO:s verksamhetsställen har inte ett eget bibliotek. Besök av bokbussen, boktips, bokpaket att beställa och läsplom har också använts under året.

Yrkesinstitutet Stadin AO har också deltagit i undervisnings- och kulturministeriets VIERKO-projekt (projekt för att utveckla främmandespråkig och språkmedveten utbildning och handledning) och samordnar för närvarande arbetet med målen i VIERKO 2, där man bland annat främjar läslust. Projektet sprider god praxis för läsfrämjande arbete från yrkesinstitutet Stadin AO samt sammanställer och etablerar verksamhetsmodeller som utvecklas vid läroanstalter över hela Finland som deltar i projektet. De material som producerats i projektet VIERKO 2 publiceras i Biblioteket för öppna lärresurser (aoe.fi), och av de material som anknyter till läslust har projektet redan publicerat exempelvis den lättlästa novellsamlingen Opiskelijän hetkiä med diskussionsfrågor, en lättläst sammanställning om AI-läskunnighet och en verksamhetsmodell för hur en läsvecka ordnas.

För de kommande åren har yrkesinstitutet Stadin AO egna fokusområden för det valfria utbudet av gemensamma studier, varav ett är att främja läskunnighet. Den gemensamma läsfrämjande verksamheten som redan är igång kommer alltså att fortsätta, och nya idéer för den utvecklas också.

Text och mer information: Tuija Takala & Hanna Järvisalo (*lärare i modersmål och finska som andraspråk, yrkesinstitutet Stadin AO*)

Områdets invånare är med och förnyar Malmgårds bibliotek

Ett nytt campusområde byggs i Malmgård i Helsingfors, och biblioteket får där en egen separat byggnad. Enligt den nuvarande tidtabellen ska det nya campuset, Malmgårds hjärta, stå klart vid årsskiftet 2029–2030. Projektplaneringsskedet har slutförts, och i skrivande stund har den allmänna planeringen och planeringen av genomförandet påbörjats.

Man har velat inkludera områdets invånare i skapandet av det nya biblioteket redan från början. Som stöd för projektplaneringen samlade man in invånar- och användarinsikter genom metoder för delaktighet i samarbete med Pentagon Design från maj till september 2024. De centrala målgrupperna för insamlingen av kundinsikter var barn och familjer, unga, flerspråkiga, äldre och personer i arbetsför ålder. Malmgårds nya bibliotek vill betjäna alla invånare i området så väl som möjligt, men fokuserar särskilt på barn och barnfamiljer, unga och flerspråkiga Helsingforsbor. Framtida användare från olika grupper, sammanlagt hela femhundra invånare, inkluderades i projektet. Av dessa var 156 barn eller barnfamiljer, 74 ungdomar, 214 personer i arbetsför ålder och 44 pensionärer. Antalet flerspråkiga deltagare var 66.

I de behov och önskemål som invånarna framförde framgick fyra centrala teman: läsglädje, kreativa aktiviteter och hobbyer, ett gemenskapligt stadsrum samt stöd i vardagen. Här tittar vi närmare på det första som exempel.

Sjunkande läskunnighet, varierande läskunnighet och oro över nivån av läskunnighet lyftes fram i både de vuxnas och barnens synpunkter. Invånarna upplever att det finns allt färre medelmåttiga

läsare och allt fler svaga läsare. Flera olika grupper av stadsbor lyfte också fram en oro över områdets barn och unga på ett mer allmänt plan: en koppling mellan svag läskunnighet och marginalisering och därigenom samhällelig polarisering identifierades starkt. Stadsborna hoppades att särskilt det nya biblioteket ska erbjuda fräscha lösningar på problemet i stället för ett ständigt prat om oro. Prat om oro kring läsning och marginalisering upplevdes som en negativ självuppfyllande profetia.

Barnen och ungdomarna själva upplever ofta läsning som en ensam aktivitet. Läsning uppges ofta vara förknippat med kämpande och en känsla av att man måste. Frågan om hur det nya biblioteket kan förändra läsningens rykte, återställa läsglädjen och bidra till läslust lyftes fram. Barnen framförde att de skulle vilja göra böckernas fantasivärldar konkreta och fysiska på det nya biblioteket. De vill ha ett kreativt, stimulerande och levande nytt bibliotek, där man kan hitta nya sätt att dyka in i läsningen och hitta böcker, teman och färdigheter som man är intresserad av.

Det önskades att biblioteket skulle erbjuda många olika slags "läsarskap" särskilt för barn och unga, som inkluderar till exempel äventyr, spelifiering och sätt att dela läsoplevelser. Överlag önskades att läsandet ska göras mer socialt med hjälp av evenemang, olika aktiviteter och läsutmaningar. Respondenterna anser att biblioteket också borde stödja multilitteracitet, i synnerhet sätt att läsa och producera text på andra sätt än genom att skriva, till exempel genom att tala eller med bilder, rörliga bilder och ljud. Man önskar också att biblioteket ska ge stöd för medieläskunnighet.

I projektet deltog totalt

500

invånare i
olika framtida
användargrupper.

Förhoppningarna på det nya biblioteket i Malmgård är alltså mångsidiga när det gäller läsning: biblioteket anses spela en viktig roll för att stödja läskunnighet, läsintresse och läslust. Av biblioteket efterfrågas också ett nytt slags grepp för att förverkliga och testa mångsidigare läsarskap. Malmgård's nya bibliotek har till uppgift att svara på dessa behov i fråga om läsning. I sin nuvarande fastighet och i de tillfälliga lokalerna har Malmgård's bibliotek inte bara väntat på att de nya lokalerna ska bli klara, utan önskemålen används redan nu i arbetet, med hänsyn till utrymmenas begränsningar.

År 2025 ordnades till exempel en flerspråkighetsdag på biblioteket, som samlade flerspråkiga och mångkulturella aktörer i området för att berätta om sin verksamhet för områdets invånare. Välkomna familjer-projektet, Familia ry, Fibo och Red Nose Company inom Helsingforsmodellen samt servicecentralernas flerspråkiga och mångkulturella tjänster deltog som samarbetspartner i dagen. Under dagen uppmärksammas de många

språk som talas i Malmgård. Biblioteket ordnar många slag av program, från lego- och pysselverkstäder till sagostunder. På biblioteket finns också barnlitteratur på många olika språk.

Ett annat exempel är bibliotekets klubb Tarinakerho, som startade 2024 som klubben Maltsun kirjoittajat för 10–14-åringar. Syftet med klubben är att främja kreativt skrivande som hobby, med ett så avslappnat och experimentellt grepp som möjligt. Man läste också i klubben, och som avslutning sammanställde man en antologi av texter som deltagarna valt, som de fick ta hem och som finns att läsa på biblioteken. Hösten 2025 gjordes Maltsun kirjoittajat på deltagarnas önskemål om till berättelseklubben Tarinakerho, där man förutom att skriva fick prova på att illustrera, planera karaktärer, bygga miniatyrmodeller, teckna serier, arbeta med keramik och kollagekonst, skapa visuell poesi och använda andra tvärkonstnärliga metoder för kreativitet och berättande utifrån deltagarnas egna intressen.

Text och mer information: Sanna Sivonen (*bibliotekschef, bibliotekstjänsterna*)

Bibliotekens framväxande läsecirkelverksamhet intresserar nya målgrupper

Läsecirkelverksamhet är en traditionell evenemangsmo­dell som biblioteken erbjuder, vars centrala mål är att främja läsning och läskultur. Helsingfors stadsbibliotek erbjuder läsecirklar med mångsidiga innehåll, teman och språk. Traditionella läsecirklar för finsk- och svenskspråkig skönlitteratur når ut till en ganska homogen läsarkrets, så för att nå nya deltagare behövs många olika slags läsecirklar. Utbudet är områdes- och biblioteksspecifikt, och för närvarande erbjuder Helsingfors stadsbibliotek läsecirklar för exempelvis deckare, Helsingfors historia, klimat, skönlitteratur, poesi, serier och facklitteratur. Förutom på finska och svenska erbjuds evenemang på åtminstone lätt finska, arabiska, engelska och estniska.

En av de senaste innovationerna är en Aku Anka-läsecirkel för barn i lågstadietåldern. Dess verksamhet presenteras närmare, eftersom antalet deltagare i den läsecirkeln ökar och allt fler bibliotek är intresserade av att ordna sådan verksamhet. Evenemangskonceptet föddes ur en önskan om att skapa ett evenemang för skolbarn med läsning i centrum. Tidningen Aku Anka är lättillgänglig som läsecirkelmateri­al, och många är bekanta med den sedan tidigare. Med tecknade serier är det lättare att nå en större del av målgruppen och att även få med andra än de barn som läser mycket sedan tidigare.

I läsecirkeln läser man tillsammans en berättelse som valts på förhand ur samma nummer ur Aku Anka-tidningen. När deltagarna har läst berättelsen diskuterar de det som de läst under ledning av läsecirkeln­s ledare. Berättelserna i tidningen kan handla om verkliga fenomen eller till exempel

historia, och diskussionen kan då gå in på sådant. Eftersom språket i Aku Anka är mångsidigt är det ofta intressant att gå igenom med deltagarna vad olika uttryck och ovanligare ord betyder, och på så sätt utvidga läsarnas ordförråd. Programmet avslutas med gemensamma aktiviteter i form av till exempel pyssel, så att berättelserna får komma ut ur pärmarna.

Läsecirkeln ordnas i samarbete med Aku Anka-tidningens redaktion. Biblioteken får nummer av tidningen som tagits bort från försäljning som materi­al för läsecirkel­arna. Samarbetet med tidningens redaktion är en förutsättning för att verksamheten ska fungera, eftersom det skulle vara svårt att få samma nummer av tidningen för flera deltagare att läsa samtidigt från bibliotekets egna samlingar. Deltagarna får behålla tidningarna efter läsecirkeln.

Verksamheten inleddes på Fiskehamnens bibliotek hösten 2024, och det totala antalet besökare under perioden var 39. År 2025 ordnades läsecirklar redan på nio olika bibliotek i Helsingfors, både som återkommande och enskilda evenemang. I slutet av 2025 hade redan rejält över 200 personer deltagit i Aku Anka-läsecirkel­arna.

Läsecirkelverksamheten utvecklas hela tiden aktivt på Helsingfors bibliotek, man strävar efter att nå nya publik­er och innehållet utvecklas utifrån respons från deltagarna, så att ännu fler får njuta av att läsa tillsammans!

Text och mer information: Mikko Steen (*specialbibliotekarie, bibliotekstjänsterna*)

”

Helsingfors
stadsbibliotek erbjuder
läsecirklar med
mångsidiga innehåll,
teman och språk.

Bild: Pauliina Mäntyvaara

Biblioteket

Helsingfors och Vanda stadsbibliotek främjar läsning bland fångar

I projektet för att främja läsning bland fångar ordnas läsfrämjande program på finska och engelska i huvudstadsregionens fängelser. Verksamheten grundar sig på fångarnas rätt enligt mänskliga rättigheter och lagen att använda bibliotekstjänster och få handledning av yrkespersoner inom biblioteksbranschen. Fängelsets bibliotek ska samarbeta med de allmänna biblioteken och dess verksamhet ska motsvara de allmänna bibliotekens verksamhetsprinciper. Socialt sett hjälper upprätthållandet och utvecklingen av läskunnigheten genom läsning fångarna att hitta nya möjligheter

att rehabiliteras till allmänbildade, psykiskt friska, empatiska och aktiva medlemmar av samhället efter frigivningen.

I projektet har man utvecklat många olika nya koncept och rutiner som med små modifieringar lämpar sig för många olika målgrupper, inklusive olika specialgrupper. För fångarna ordnas tips, bok- och diktbingo, tillfällen där man läser högt tillsammans eller sticker och lyssnar på noveller, läsecirkelverksamhet och i samband med varje tillfälle även friare diskussion om litteratur och

läsning. Materialet används ganska långt utgående från bibliotekariens bakgrundsarbete, utbildning och aktiva följande av litteratur och relaterade fenomen.

Som bakgrund till verksamheten har bibliotekarien även använt sig av litteraturterapeutisk teori, egenhändigt utvecklad "poesibingo" och en läsecirkelmodell med narrativt aktörskap. I den senare metoden kommer man direkt in i verkets text och får tillsammans lära sig om textanalys. Deltagarna tar också till sig olika verktyg för att läsa och tolka hela verk på egen hand. I poesibingon läser man olika skönlitterära texter högt, och fångarna ska hitta fraser som bildar en bingobricka. Den här spelliknande metoden motiverar och hjälper dem att lyssna uppmärksamt och samtidigt läsa text på ett papper. Poesibingon har blivit ett populärt evenemang bland fångarna och efterfrågas ofta i responsen.

Det har också ordnats författarbesök på Helsingfors fängelser. Våren 2025 tog tiotal fångar till exempel del av författaren Jarkko Stenius besök. Besöket fick så bra respons att författaren sedan dess har bjudits in till flera fängelser runt om i Finland för att tala om läsning, skrivande och litteratur.

Verksamheten har gett resultat. Anonym respons samlades in från fångarna vid varje besök, och den var överväldigande positiv. I responsen framgick ofta att fångarna fått nya perspektiv på läsande och hittat nya genrer av litteratur och sätt att läsa. Fångarna har också berättat att de har lärt känna andra fångar på ett djupare plan genom verksamheten, eftersom man i grupperna har diskuterat nyttan med läsning och deltagarnas läsupplevelser på en mer allmän nivå och inte hållit på med "vanligt fängelseskämtande" där. Responsen har också berättat om hur den lättlästa litteratur, prosadikt eller narrativa poesi som presenterats har hjälpt fångarna att läsa då det varit svårt på grund av exempelvis läs- och skrivsvårigheter och/eller en koncentrationsstörning. En fånge rapporterade att hen blev så inspirerad av den poesi som det tipsades om och som man läste tillsammans, att hen själv började skriva till sina närmaste om svåra saker i diktform. Många andra har också berättat

”

Tack vare verksamheten har läsning som hobby ökat bland fångarna, och också möjliggjorts på ett nytt sätt.

att de blivit inspirerade att skriva själva när de fått bekanta sig med en viss typ av poesi. Tack vare verksamheten har läsning som hobby ökat bland fångarna, och också möjliggjorts på ett nytt sätt. På ett år har verksamheten nått hundratals myndiga och minderåriga fångar.

I projektet har man också skickat avskrivet material via Jakobacka bibliotek till båda fängelserna, så att fängelsernas samlingar har kunnat uppdateras. Förlagskataloger och avskrivna ljudböcker från Helsingfors stadsbibliotek har också skickats till båda fängelserna. I samband med verksamheten har man också nätverkat såväl nationellt som internationellt. God praxis, nya verksamhetsmodeller som utvecklar läslusten och läskunnigheten samt resultat av verksamheten delas öppet, och de har använts ivrigt och på många olika platser

Text och mer information: Jussi Nevalainen (*bibliotekarie, bibliotekstjänsterna*)

Läsgåvan är en hit på Helsingfors rådgivningsbyråer

I programmet En läsgåva till barnet får föräldrar med spädbarn en bokkasse vid en kontroll på rådgivningen. Kassen innehåller en bok med ramsor för spädbarn och en samling godnattsagor för barn i lekåldern. Dessutom innehåller kassen ett Läs för barnet-läsmått att sätta upp på väggen och en inbjudan till biblioteket. Läscentrum, som fungerar nationellt, har sedan 2019 erbjudit alla kommuner möjlighet att stödja barnfamiljers läsning, interaktion och språkutveckling med en bokkasse⁹, och Helsingfors har utnyttjat den här möjligheten redan från början.

Helsingfors stad har använt läsgåvan för att stödja läsning som fritidssysselsättning i familjer och stärka interaktionen mellan spädbarn och deras föräldrar. Fokus ligger på att uppmuntra familjer att göra läsning till en naturlig del av vardagen och att främja barnens språkutveckling från tidig ålder. Läsgåvan delas ut på alla våra rådgivningsbyråer enligt överenskomna rutiner.

Bokkassarna delas ut när familjen har skrivits ut från sjukhuset efter förlossningen, antingen i samband med ett hembesök eller på mottagningen. Ett tema för gruppbesöket vid sex månader är barnets språkutveckling och hur man stöder den i vardagen. Föräldrarna får information om betydelsen av tal, sång, lek och läsning för barnets språkutveckling och kommunikation. Man inkluderar föräldrarna i diskussionen till exempel genom att fråga om de läser för sina barn och hurdana lässtunder de har i familjen. På så sätt kan man kartlägga god praxis i familjerna och dela dem i gruppen som stöd och inspiration för andra föräldrar.

Familjerna uppmuntras att läsa tillsammans och stärka barnens språkutveckling, särskilt på det

egna modersmålet. Vissa år har En läsgåva till barnet-bokkassarna varit tillgängliga på flera språk, men de flesta år finns materialet på finska och svenska. Helsingfors befolkning blir allt mer språkligt mångsidig varje år, så alla kan inte erbjudas material på sitt eget modersmål genom bokkassen. I vilket fall som helst ger utdelningen av bokkassen stor effekt: Enligt en undersökning som Läscentrum låtit göra upplever över 60 procent av de föräldrar som fått en En läsgåva till barnet-bokkasse från rådgivningen att bokgåvan har haft en positiv effekt på läsandet i familjen.

På barnrådgivningen i Helsingfors har man sett på flera sätt att verksamheten varit lyckad. För det första har man delat ut kassar i stora volymer och aktivt, så många som 10 000 under 2024 och 2025. Rådgivningspersonalen i Helsingfors har engagerat sig för att systematiskt främja detta. Enligt Läscentrum anser 99 procent av hälsovårdarna på rådgivningarna i Finland att det är viktigt att man på rådgivningen talar med familjerna om läsningens betydelse, och 100 procent vill fortsätta dela ut bokkassar. Svaren från Helsingfors, som plockats ut från det nationella materialet, är helt på samma linje.

Den regelbundna processen som har pågått i flera år i Helsingfors har ökat familjernas medvetenhet om betydelsen av läsning i tidig ålder och kassarna med läsgåvor, och allt fler föräldrar frågar efter dem redan när barnet fötts eftersom de hört om dem från andra barnfamiljer. Att dela ut läsgåvor och diskutera temat upplevs för närvarande som mycket betydelsefullt, eftersom personalen på rådgivningarna i Helsingfors har lagt märke till att allt fler familjer använder smarta apparater för att lugna sina barn. Den konkreta bokgåvan och infor-

mationen i En läsgåva till barnet-kassen erbjuder föräldrarna ett enkelt sätt att med låg tröskel börja med läsning redan i den tidiga barndomen, och ett alternativ till skärmarna. Av resultaten av Läscentrums enkät om effekterna framgår att familjerna både läser mer tack vare bokkassen och också bättre förstår nyttan med läsning i tidig ålder.

Vi vill fortsätta det här arbetet i Helsingfors och i framtiden också fundera på hur vikten av tidig läsning kunde betonas mer inom olika tjänster för familjer.

Text och mer information: Monica Lindberg (*chef för mödra- och barnrådgivningen*) & Noora Nurminen (*projektkoordinator*)

60%

av de föräldrar som
fått en bokgåva
upplever att den
har haft en positiv
inverkan på familjens
läsning

80

perspektiv på artificiell
intelligens finns på finska,
svenska och engelska

Ungdomstjänsterna

Pionjär inom stärkande av AI-läskunnighet inom ungdomstjänsterna

AI-läskunnighet är en ny färdighet som behövs i arbetslivet. I och med EU:s AI-förordning blev det år 2025 obligatoriskt för arbetsgivare att se till att deras anställda har tillräcklig AI-läskunnighet. Förordningen kräver tillräcklig AI-läskunnighet för att användarna ska förstå de begrepp som behövs och kunna fatta beslut om systemen som baserar sig på kunskap. Enligt förordningen är de som tillhandahåller systemen och de som tar dem i bruk ansvariga för att utveckla färdigheterna. Förordningen berör också de personer eller grupper som AI-systemen ska användas på. (EU:s AI-förordning skäl 20 och artikel 4.)

Det finns inte längre något delområde av samhället som inte nås av effekterna av system som använder AI. I dagens läge kretsar debatten om artificiell intelligens ofta mest kring olika språkmodeller och annan generativ AI. Det faktum att AI-system används i stor utsträckning exempelvis i statsförvaltningen, såsom hos Skatteförvaltningen och i FPA:s tjänster, uppmärksammas ofta mindre. System som betraktas som AI påverkar också vilka medier vi följer, vilka produkter vi köper i affärerna och hur smidigt trafiken löper. Alla, inklusive barn och unga, räknas därför oundvikligen till dem som berörs av

AI:ns effekter. AI-läskunnighet är förmågan att uppfatta var och när AI påverkar våra liv och att kritiskt reflektera över dess effekter. Dess mål är att öka våra färdigheter för att bedöma och hantera de etiska riskerna i användning av artificiell intelligens samt använda tjänsterna på ett datasäkert sätt och med respekt för integritetsskyddet.

AI-färdigheter som stärker ungas aktörskap

I projektet AI-färdigheter som stärker ungas aktörskap, som administreras av Helsingfors stads ungdomstjänster och finansieras av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU), stöder man utvecklingen av AI-läskunnighet genom att ta fram material för dem som arbetar med unga som är av hög kvalitet och lätt att förstå.

Det material som producerats i projektet är avsett för alla som har kontakt med unga, och passar även bra för föräldrar till unga. Guiden 80 perspektiv på artificiell intelligens finns på finska, svenska och engelska på webbplatserna för projektets samarbetspartner (Sällskapet för mediefostran och Into ry). Guiden innehåller 80 korta, lättbegrip- ligen perspektiv på AI. Man kan läsa de korta tex-

terna i guiden en i taget, så den fungerar utmärkt som läsning även till exempel i ungdomslokalen.

Projektet har särskilt lyft fram uppsökande ungdomsarbetare och deras kunder. Under de senaste åren har AI utvecklats och blivit vanligare i så snabb takt att unga som löper risk för marginalisering riskerar att hamna efter i utvecklingen när de är utanför utbildning och arbetslivet. Digital marginalisering bland sårbara personer är ett verkligt hot som identifierats inom socialsektorn, och för att lösa det krävs att de anställda kan ge vägledning i digitala frågor.

Helsingfors stads ungdomstjänster har i flera år varit pionjärer inom digitalt ungdomsarbete. Att integrera AI- och AI-läskunnighet i ungdomsarbetets innehåll är en fortsättning på den här utvecklingen, som har väckt mycket intresse såväl nationellt som internationellt. Material från Helsingfors kompetenscentrum för digitalt ungdomsarbete Verke och nyare material som nu tagits fram används vid flera läroanstalter, och flera styrande dokument på EU-nivå hänvisar till dem. Flera hundra ungdomsarbetare från hela Finland har deltagit i AI-relaterade utbildningar och verkstäder för anställda inom ungdomssektorn som ordnats genom projektet, och av utbildningsmaterialen utarbetas en nätkurs i grunderna för artificiell intelligens som ska vara öppen för alla.

AI-läskunnighet som främjare av läskunnighet och stöd för studier

Även om användning av AI är förknippad med stora etiska frågor kring exempelvis upphovsrätt, miljöbelastning eller snedvridningar i innehållet, bör man främja användningen av tjänster som använder AI bland unga, eftersom fördelarna och mervärdet kan vara stora. Man kan till exempel minimera riskerna i fråga om etik och felaktig information genom att gå igenom dem med ungdomarna och lära dem hur man använder AI-tjänster på ett ansvarsfullt sätt.

Stora språkmodeller kan användas som stöd för studier eller som personlig mentor. I Finland uppskattas cirka 20 procent av befolkningen lida av inlärningssvårigheter i varierande grad och 6–10 procent av finländarna har någon form av läs- och

skrivsvårigheter. Riskerna är särskilt tydliga bland det uppsökande ungdomsarbetets kunder. AI kan till exempel användas för att sammanfatta stora mängder information, läsa dokument högt eller dela upp uppgifter samt för att träna på färdigheter för lärande. AI kan göra olika typer av texter och studier mer lättillgängliga för många, och kan användas som ”hjälpplärare” enligt övervägande. Att göra olika människors åsikter hörda är ett viktigt tema i den demokratifostran som ungdomstjänsterna ordnar. Stora språkmodeller kan i bästa fall göra deltagandet i samhället mer jämlikt, när exempelvis personer med lässvårigheter lättare kan föra fram sina synpunkter genom att skriva korta promptar eller diktera.

Det är alltså uppenbart att det ligger i Helsingfors och samhällets intresse att sträva efter att alla jämlikt ska hänga med i utvecklingen av AI och AI-läskunnighet. Helsingfors är och vill fortsätta vara en pionjär i detta arbete, även inom ungdomsarbetet!

Källor:

Utbildningsstyrelsen. 2025. Artificiell intelligens och förändringar i läskunnigheten. <https://www.oph.fi/sv/teman-och-utveckling/artificiell-intelligens-och-forandringar-i-laskunnigheten>

Europarådet. 2024. Förordningen om artificiell intelligens. <https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/artificial-intelligence-act/>

FPA. 2023. Tekoölystä voi olla Kelan asiakkaille paljon hyötyä. <https://www.kela.fi/ajankohtaista/tekoalysta-voi-olla-kelan-asiakkaille-paljon-hyotya-sanoo-kelan-innovaatiotoimintaa-johtava-janne-pulkkinen>

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1689. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401689

Rantanen, T., Juujärvi, S., Silvennoinen, P. & Järveläinen E. 2023. Haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien digitaalinen syrjäytyminen sosiaali- ja terveystalouden osaamisen haasteena. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 25 (3), 50–69. <https://journal.fi/akakk/article/view/137484>

Text och mer information: Panu Räsänen (*plane-rare, ungdomstjänsterna*)

Hänvisning av icke läs- och skrivkunniga invandrare som flyttar till Helsingfors till utbildning och samarbete med utbildare

Sedan början av 2025 har Helsingfors stad ansvarat för de integrations- och sysselsättningsfrämjande tjänsterna för nyanlända invandrare. Tjänsterna definieras i lagen om främjande av integration och lagen om ordnande av arbetskrafts-service. Helsingfors har också länge anordnat olika integrationsfrämjande tjänster som hör till kommunens allmänna sektor.

Affärsverket för sysselsättningstjänster, som grundades i början av 2025, ansvarar för främjandet av integration i Helsingfors. Bland sysselsättnings-tjänsternas kunder finns omkring 7 000 integrationskunder, som huvudsakligen är arbetslösa,

hemma med sina barn, personer som får tillfälligt skydd eller personer som får utkomststöd annat än tillfälligt. Dessa tjänster tar emot 3 000 nya invandrare som flyttat till Helsingfors varje år.

Nyanlända helsingforsares kunskaper i finska, läsning och skrivning samt studiefärdigheter testas på Testipiste, som utifrån testet ger en rekommendation för vilken utbildning som är lämpligast. Varje år är 10 procent de nya kunderna, det vill säga cirka 300 personer, i behov av undervisning i läs- och skrivkunnighet. Integrationen av kunder som inte kan läsa och skriva går vanligen från undervisning i läs- och skrivkunnighet till integrationsutbildning, yrkesutbildning och arbete.

Undervisningen i läs- och skrivkunnighet finansieras av undervisnings- och kulturministeriet, och i skrivande stund finns 15 olika utbildare i huvudstadsregionen som erbjuder utbildning. Utbildning ordnas som en del av den grundläggande utbildningen för vuxna och det fria bildningsarbetets utbud av integrationsutbildning. Utbildning ordnas av olika aktörer, från små studiecenter till större aktörer som erbjuder grundläggande utbildning och gymnasieutbildning för vuxna. Utbildningsfältet är mångsidigt och har lyft fram ett behov av samordning för sysselsättningstjänsterna. Sysselsättningstjänsterna har svarat på behovet genom att ordna så kallad lässervicehandledning för att vägleda sina icke läs- och skrivkunniga

Sedan början av 2025 har Helsingfors stad ansvarat för de integrations- och sysselsättningsfrämjande tjänsterna för nyanlända invandrare.

Varje år är
10 %
 av de nya kunderna,
 det vill säga cirka 300
 personer, i behov av
 undervisning i läs- och
 skrivkunighet.

kunder till utbildningar.Handledningen av service pilottestades på det finska kompetenscentret för yrkesinstitutet Stadin AO, och när dess verksamhet avslutades tog sysselsättningstjänsterna över ansvaret för lässervicehandledningen. Inom sysselsättningstjänsterna sköts lässervicehandledningen av en expert som är specialiserad på uppgiften.

Sysselsättningstjänsternas lässervicehandledning har som uppgift att hitta de utbildningar som bäst lämpar sig för de icke läs- och skrivkunniga integrationskundernas behov och att vägleda kunderna till dem. Lässervicehandledningen samarbetar nära med utbildarna för att förmedla information om kundernas behov och antal till stöd för planeringen av utbildningen. Lässervicehandledningen stöder också utbildarna och sysselsättningstjänsternas ansvariga experters arbete för att göra utbildningsvägarna smidigare och lösa kundernas utmaningar under utbildningen.

För att samordna utbildningarna i läs- och skrivkunighet i området och underlätta samarbetet mellan utbildarna har sysselsättningstjänsterna hösten 2025 grundat luku-nätverket, vars medlemmar är experter som arbetar med sysselsättningstjänsternas kunder, experter på arbetsförmåga, planerare och chefer som ansvarar för att ordna tjänsterna samt ledande sakkunniga, lärare vid läroanstalter, motsvarande personer och andra personer.

I luku-nätverket informerar man om sysselsättningstjänsternas kunders utbildningsbehov och antal, och utbildarna samordnar sina utbud i fråga om utbildningsinnehåll, gruppstorlekar och starttider. Målet med samarbetet mellan sysselsättningstjänsterna och utbildarna är att säkerställa utbudet av utbildningar som motsvarar kundernas behov, och på så sätt påskynda de nya Helsingforsbornas inläring av läs- och skrivkunighet och integrationen efter det.

Text och mer information: Martti Jantunen (expert, sysselsättningstjänsterna)

Främjande av läsfrämjande arbete i stadens egna dokument

Utbildningsstyrelsens nationella läskunnighetsstrategi ger kommunerna åtgärdsförslag för utvecklingen av det läsfrämjande arbetet lokalt. Ett åtgärdsförslag är att *det läsfrämjande arbetet skrivs in i kommunens dokument, såsom kommunstrategin, välfärdsberättelsen eller planen för kulturfostran*.⁸ Helsingfors följer rekommendationerna.

Enligt visionen i vår stadsstrategi (2025–2029) ska Helsingfors vara en huvudstad för läsning. Enligt strategin ska varje ung person som utexamineras från en skola i Helsingfors ha färdigheter i läsning, skrivning och räkning, med vilka man klarar sig i fortsatta studier och arbetslivet. Strategin ålägger rådgivningarna och biblioteken en starkare skyldighet än tidigare att bidra till vårt mål att göra Helsingfors till en huvudstad för läskunnighet. Ur ett säkerhetsperspektiv vill man främja alla Helsingforsbornas kritiska läskunnighet och förmåga att känna igen desinformation.¹¹

Till följd av strategin syns temat också i stadens budget. Ett centralt mål för fostran och utbildningen år 2025 var att *förbättra läskunnigheten*, vilket innebar bindande mål för läsning inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen (starkare inkludering i planeringen av åtgärder för läskunnighet och mer tid för läsning). Även år 2026 är ”vi förbättrar läskunnigheten” ett bindande mål för verksamheten i småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och även hela sektorn, och det finns flera indikatorer för temat.¹²

År 2026 syns det läsfrämjande arbetet även i bibliotekstjänsternas och mödra- och familjerådgivningens egna mål. Biblioteket börjar utarbeta en

egen närmare plan till stöd för det läsfrämjande arbetet. Mödra- och familjerådgivningen ”*säkerställer att information om betydelsen av läskunnighet i den tidiga barndomen sprids systematiskt och genomför åtgärderna i planen Läsfrämjande arbete i Helsingfors, som publiceras våren 2026. Samarbetet med biblioteket stärks och en verksamhetsplan utarbetas.*”

Det läsfrämjande arbetet är också starkt närvarande i stadens sektorers egna publikationer. Publikationen Helsingfors lär sig – färdigheter för framtiden, som styr den pedagogiska utvecklingen av fostrans- och utbildningssektorn, lyfter fram det läsfrämjande arbetets betydelse som grund för allt lärande. Publikationen berättar om att vårt mål är att göra övning i läs- och skrivfärdigheter till en del av alla läroämnena. Rent konkret föreslås att man skapar forskningsbaserade verktyg och digitala bedömningstjänster för regelbunden bedömning av läs- och skrivkunskaper, eller att man tar i bruk verktyg som inspirerar till läsning för olika åldrar.¹³ Framstegen i detta följs upp.

I Helsingfors vision Bibliotekets mål för 2033 har ”Vi skapar en kultur av läsning bland alla åldrar” lyfts fram som ett av tre centrala fokusområden för decenniet.¹⁴ Planen för kulturfostran baserar sig på stadsstrategin: övning i multilitteracitet står i centrum som en del av all kulturfostran.¹⁵

I den lokala planen för småbarnspedagogik preciseras hur vårt läsfrämjande arbete ser ut och vilka material som tagits fram hos oss som används i småbarnspedagogiken (bl.a. Läsecirkel-materialet⁴). En del av indikatorerna i utvärderingen av den grundläggande utbildningens kvalitet anknyter numera till skolans läsfrämjande arbete, och alla

skolor ska utifrån verksamhetsplanen reflektera över de pedagogiska och strukturella strategierna för det läsfrämjande arbetet och utvärdera framstegen i dem.

Att det läsfrämjande arbetet tas upp i stadsstrategin och därigenom i flera lokala dokument ökar dess betydelse märkbart, vilket också framgår av ovanstående. När ett mål skrivs in på kommunstrategins nivå påverkar det till exempel resultatindikatorerna, finansieringen, forsknings- och utvecklingsverksamheten, samarbetet, tjänsternas egna mål och utvärderingen av dem samt kommunikationen. Detta syns för såväl anställda som invånare som många nya verksamheter: kulturstigarnas tjänster, fortbildning, tilläggsanslag för fysiska läromedel, lokala tilläggstimmar i modersmål och litteratur eller personalens arbetsbeskrivningar (exempelvis antalet utvecklingslärare eller antalet anställda på biblioteket som samarbetar med läroanstalter).

Tack vare målen i strategin har hundratals anställda inom staden gjort skrivningar om läsfrämjande arbete i handlingar, verksamhetsplaner och dokument. Tusentals yrkespersoner genomför verksamheten enligt skrivningarna. I processen med att skriva och verkställa skrivningarna deltar bland annat politiska beslutsfattare, direktörer

I Helsingfors vision Bibliotekets mål för 2033 har ”Vi skapar en kultur av läsning bland alla åldrar” lyfts fram som ett av tre centrala fokusområden för decenniet.

för olika sektorer, chefer, experter, planerare, samordnare, rektorer, daghemsföreståndare, lärare, bibliotekschefer, informatiker, kommunikatörer, projektanställda och så vidare. Målgruppen för den sektorsövergripande och omfattande verksamheten som baserar sig på skrivningarna i strategin är de stadsbor i vars tjänster och vardag det läsfrämjande arbetet syns mest.

Text och mer information: Antti Aaltonen (*projektchef, fostrans- och utbildningssektorn*)

Källor

- ¹ Läscentrum. 2023. 4 + 1 sätt att läsa. <https://lukukeskus.fi/sv/4-1-satt-att-lasa/>
- ² Statistikcentralen. 2022. Lapset lukevat aiempaa vähemmän kirjoja – netissä ja somessa lukutaito määrittynyt uudelleen. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/lapset-lukevat-aiempaa-vahemman-kirjoja-netissa-ja-somessa-lukutaito-maaritty-uudelleen>
- ³ Heikkilä, R. 2024. Miksi lakkasimme lukemasta? Gaudeamus.
- ⁴ Helsingfors stad. Planen för småbarnspedagogik 2024. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/opetussuunnitelma/24678770/varhaiskasvatus/tiedot>
- ⁵ Åbo universitet. Oppimisanalytiikan tutkimusinstituutti. FUNA. 2025. Läst 12.3.2026. <https://www.trila.fi/sv/bedomningar/funa/>
- ⁶ Ouakrim-Soivio, N. 2013. Toimivatko päättöarvioinnin kriteerit? Oppilaiden saamat arvosanat ja Opetushallituksen oppimistulosten seuranta-arviointi koulujen välisten osaamiserojen mittareina. <https://helda.helsinki.fi/items/245816a3-3125-4414-ae84-3c94ee417f63>
- ⁷ De Heer, M., Aaltonen, A., Aerila, J. & Kauppinen, M. 2022. Iltasatukirjahylly lisäsi lasten lukuintoa Helsingissä. Kielikukko (2/2022), 10–14. https://finrainfo.fi/wp-content/uploads/2023/02/Kielikukko_2_2022_www.pdf
- ⁸ Utbildningsstyrelsen. 2021. Nationella läskunnighetsstrategin 2030: Finland – världens mest multilitterata land. <https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/nationella-laskunnighetsstrategin-2030>
- ⁹ Finska Kulturfonden. 2019. Neuvolasta kirjalahja kaikille vauvoille – suurpanostus varhaislukemiseen valjasti lastenkirjailijat luomaan uusia iltasatuja. <https://skr.fi/ajankohtaista/neuvolasta-kirjalahja-kaikille-vauvoille-suurpanostus-varhaislukemiseen-valjasti-lastenkirjailijat-luomaan-uusia-iltasatuja/>
- ¹⁰ Läscentrum. 2025. Bokkassen för babyn påverkar läsvanorna ännu i lekåldern. <https://lukukeskus.fi/sv/news/bokkassen-for-babyn-paverkar-lasvanorna-annu-i-lekaldern/>
- ¹¹ Helsingfors stad 2025. Helsingfors stadsstrategi 2025–2029. <https://www.hel.fi/static/helsinki/kaupunkistrategia/Stadsstrategi-2025-2029.pdf>
- ¹² Helsingfors stad. 2025. Helsingfors stads budget 2026 och ekonomiplan 2026–2028. <https://www.hel.fi/static/helsinki/talousarvio/helsingfors-budget-2026.pdf>
- ¹³ Helsingfors stad. 2024. Helsingfors lär sig – färdigheter för framtiden. Utbildning 2030-visionen. <https://www.hel.fi/static/kasko/helsinkioppi/helsingfors-lar-sig-fardigheter-for-framtiden.pdf>
- ¹⁴ Helsingfors stad. 2024. Visionen Bibliotekets mål för 2033. https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Kirjaston%20suunta%202033_FI%20%28002%29.pdf
- ¹⁵ Helsingfors stad. 2022. Helsingin varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen kulttuurikasvatussuunnitelma. <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/suunnitelmat/helsingin-kulttuurikasvatussuunnitelma-kultus/>

Helsingfors

Helsingfors stad

Norra Esplanaden 11–13

00170 Helsingfors

PB 1

00099 Helsingfors stad

Telefonväxel 09 310 16 41